

ECONOMISCH TIJDSCHRIFT

Augustus
1996

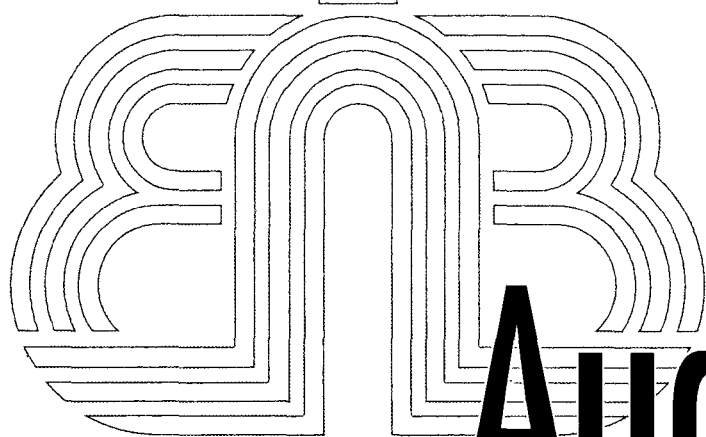
Jaargang 2

Nationale Bank van België

ECONOMISCH TIJDSCHRIFT

Nationale Bank van België

Augustus
1996

Jaargang 2

Copyright Nationale Bank van België NV

Iedere openbaarmaking en verveelvoudiging voor
niet-commerciële doeleinden is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

Nationale Bank van België
de Berlaimontlaan 14
1000 Brussel
Telefoon : 02-221 20 33
Telefax : 02-221 31 63

INHOUD

ARTIKEL	5
De Belgische economie in 1996	
MEDEDELINGEN	39

LIJST VAN AFKORTINGEN

BBP	Bruto binnenlands produkt
BIB	Bank voor Internationale Betalingen
BLEU	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BTW	Belasting over de toegevoegde waarde
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
EC	Europese Commissie
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschap
EMI	Europees Monetair Instituut
EMS	Europees Monetair Stelsel
EMU	Economische en Monetaire Unie
EU	Europese Unie
HST	Hoge-snelheidstrein
HWI	Herdiscontering- en Waarborginstituut
HWWA	Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
MEZ	Ministerie van Economische Zaken
NBB	Nationale Bank van België
NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OLO	Lineaire obligatie
RIZIV	Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
VS	Verenigde Staten

CONVENTIONELE TEKENS

—	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
...	nihil of te verwaarlozen
n.	niet beschikbaar
pct.	procent
p.m.	pro memorie
r	raming
v	voorlopig

Dit Tijdschrift is opgesteld op basis van de gegevens beschikbaar op 10 juli 1996 (externe bronnen) en 29 juli 1996 (eigen gegevens van de Nationale Bank).

DE BELGISCHE ECONOMIE IN 1996

1. INTERNATIONALE OMGEVING

Activiteit

De Belgische economie is, gezien haar hoge openheidsgraad en haar geografische specialisatie, in ruime mate afhankelijk van het conjunctuurverloop in Europa. Zo heeft België volop profijt kunnen trekken van de krachtige economische opleving die in de Europese Unie volgde op het conjuncturele dieptepunt van begin 1993. In de loop van vorig jaar is dat herstel evenwel geleidelijk afgezwakt : tussen het laatste kwartaal van 1994 en het overeenstemmende kwartaal van 1995 beliep de economische groei in de Unie nog slechts 1,4 pct., tegen 3,6 pct. een jaar eerder. De stijging van de lange rente in 1994 en het beëindigen van de voorraadaanvulling wogen op de activiteit van de EU-landen als geheel. De vertraging van de activiteit heeft de economieën in verschillende mate getroffen, afhankelijk van hun structurele kenmerken, de specifieke gebeurtenissen waarmee ze werden geconfronteerd en hun reactie op de onrustige valutamarkten begin 1995.

In Duitsland was de groeivertraging bijzonder scherp. De forse loonsverhogingen, die het resultaat waren van de collectieve onderhandelingen van 1995, en de depreciatie van de VS-dollar en enkele Europese valuta's, waren mede oorzaak van de verslechtering van het concurrentievermogen en deden de vrees ontstaan voor een afbrokkeling van de rentabiliteit van de ondernemingen. Dat zorgde voor een minder gunstig investeringsklimaat, zowel wat de investeringen in machines als die in gebouwen betrof. Ook de investeringen in woongebouwen waren minder dynamisch, onder meer omdat sommige steunmaatregelen voor de woningbouw werden afgeschaft. In het laatste kwartaal van 1995, ten slotte, speelde ook de forse afbouw van de voorraden een negatieve rol.

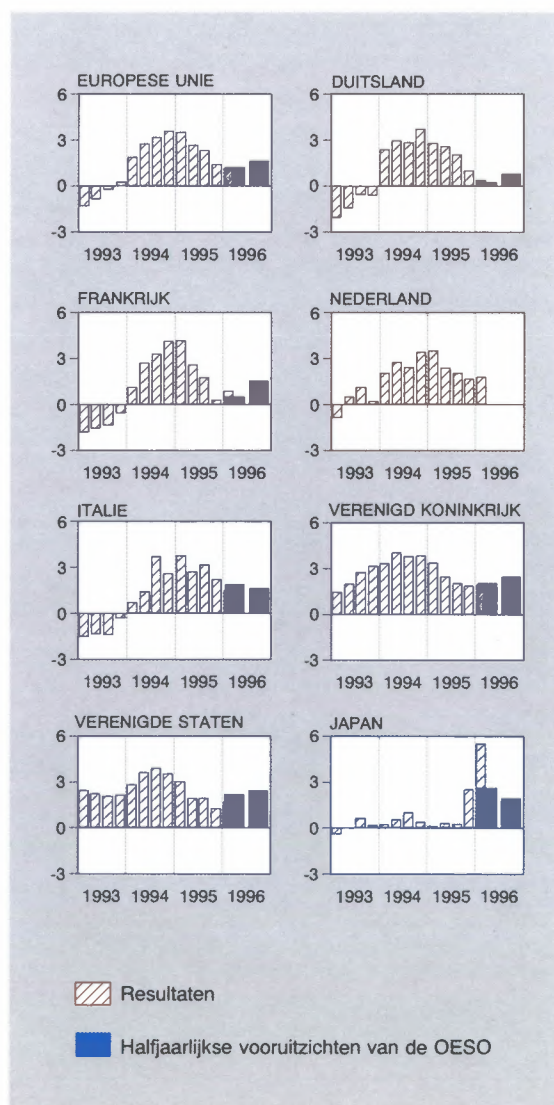
Gelet op de integratie van de Europese economieën werd ook in de buurlanden een con-

juncturele achteruitgang opgetekend. In Frankrijk werd de verzwakking van de activiteit nog versterkt door stakingen die werden uitgelokt door het vooruitzicht op wijzigingen in het sociale-zekerheidsstelsel.

In de Europese landen die hun valuta de jongste jaren gedeprecieerd wisten, ging de groei in de loop van 1995 eveneens vertragen. Hij bleef er evenwel op een hoog niveau, ondanks

GRAFIEK 1 — DRIEMAANDELIJKS BBP TEGEN VASTE PRIJZEN

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende periode van het voorgaande jaar)

Bronnen : nationale gegevens, BIB, OESO.

de geringere expansie van de exportmarkten. In Italië werden de investeringen van de particuliere sector geleidelijk de groeimotor, naarmate de exportgroei afzwakte. De inflatie bleef er hoog, en de daaruit voortvloeiende koopkrachtvermindering was oorzaak van de zwakke particuliere consumptie. Ook in het Verenigd Koninkrijk nam de export trager toe, zodat de netto-uitvoer allengs minder aan de groei bijdroeg. In dat land werd de activiteit echter geschaagd door de toenemende particuliere consumptie, terwijl de investeringen een lichte daling lieten optekenen.

De voor 1996 reeds beschikbare indicatoren lijken erop te wijzen dat er een einde komt aan de activiteitsverzwakking in de EU als geheel: tijdens het eerste kwartaal zou de groei 1,2 pct. hebben belopen, wat vergelijkbaar is met de expansie in de laatste drie maanden van 1995. In de belangrijkste EU-landen is de BBP-groei tijdens het eerste kwartaal versneld, behalve in Italië, waar forse voorraadverminderingen hebben geleid tot een krimp van de industriële productie, en in Duitsland. In laatstgenoemd land was de vertraging die zich in het eerste kwartaal van 1996 nog voordeed echter voor een deel aan toevallige factoren toe te schrijven. De activiteit in de bouw werd immers aanzienlijk gedrukt door de slechte weersomstandigheden. Sindsdien lijkt de Duitse econo-

mie aan te trekken. Zo zijn de bestellingen voor de verwerkende nijverheid sinds maart gestegen. Tevens is de vertrouwensindicator in de industrie in april en mei toegenomen, doordat de ondernemers optimistischer zijn geworden over hun huidige en toekomstige situatie.

Tegelijkertijd wijzen de voor april opgestelde statistieken betreffende de industriële productie in de andere belangrijke Europese landen en ook de resultaten van de in de lente van 1996 in de EU-landen gevoerde investerings-enquêtes in de verwerkende nijverheid op een conjunctureel herstel. Dat herstel doet zich daarboven in een vrij gunstig klimaat voor. Doordat zich geen inflatoire spanningen voordeden, kon het monetaire beleid immers verder worden versoepeld, zodat de korte rente zich momenteel op een zeer laag niveau bevindt. De daling van de lange-rentetarieven in 1995 en het handhaven ervan op een lager niveau dan tijdens de vorige herstelfase, zouden de bedrijfsinvesteringen, die bovendien van een gematigde loonontwikkeling profiteren, moeten stimuleren. Die verschillende elementen maken het zowel door de OESO als door de Europese Commissie in het vooruitzicht gestelde scenario van een steviger herstel in het tweede halfjaar van 1996 geloofwaardig. Aldus zou de groei in de EU over het hele jaar zowat 1,5 pct. kunnen belopen, tegen 2,5 pct. in 1995. Tegen het einde van het jaar zou de toename van de activiteit opnieuw in de buurt van 2 pct. komen. Anders dan de voorbije jaren sluit dat groeitempo nauwer aan bij dat van de andere grote industrielanden. In de Verenigde Staten zou de groei zich immers voortzetten, terwijl zich in Japan eveneens een opleving van de vraag voordoet.

In de Verenigde Staten had de langdurige periode van stevige groei geleid tot een zeer hoge bezettingsgraad van het productievermogen in 1994, wat vrees voor oververhitting had doen ontstaan. In de loop van 1995 verdween dat risico echter, omdat het groeitempo toen geleidelijk afnam en als jaargemiddelde op 2 pct. uitkwam. Die « zachte landing » van de Amerikaanse economie vloeide voort uit de vertraagde effecten van de rentestijging en uit voorraadaanpassingen. Bovendien werd de activiteit vanaf eind 1995 afgeremd door tijdelijke verstoringen, zoals de gedeeltelijke sluiting van de overheidsdiensten, de strenge winter en stakingen in de luchtvaart- en de automobielsector. Voor heel

TABEL 1 — BBP TEGEN VASTE PRIJZEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	1995	1996	
		Vooruitzichten van de OESO	Vooruitzichten van de EC
OESO	1,9	2,1	2,0
Verenigde Staten	2,0	2,3	2,1
Japan	0,9	2,2	2,9
Europese Unie	2,5	1,4	1,5
waarvan : Duitsland ..	1,9	0,5	0,5
Frankrijk ...	2,2	1,0	1,0
Nederland ...	2,4	1,6	1,8
Verenigd Koninkrijk	2,4	2,2	2,4
Italië	3,0	1,7	1,8

Bronnen : OESO, EC.

1996 rekenen de internationale organisaties op een groei met iets meer dan 2 pct. Geschraagd door het dynamisme van de particuliere consumptie en van de bedrijfsinvesteringen, zou het groeitempo van het BBP zijn potentieel benaderen, hoewel de opwaartse tendens van de lange rente de groei aan het einde van het jaar zou kunnen afremmen.

In Japan werd het in 1995 ingezette herstel bevestigd door het activiteitsverloop aan het begin van 1996. De conjunctuurverbetering werd er op gang getrokken door krachtige overheidsinvesteringen. Sindsdien hebben ook de andere componenten van de Japanse binnenlandse vraag, tegen de achtergrond van lage rentetarieven, de activiteit mede ondersteund. De particuliere consumptie, in het bijzonder de vraag naar duurzame goederen zoals personenwagens, heeft zich hersteld. De particuliere ondernemingen, wier financiële situatie dankzij de daling van hun financieringskosten en de voortzetting van het herstructureringsbeleid is verbeterd, hebben hun investeringen opgevoerd. In de loop van 1996 zouden de bestedingen van de particulieren en de bedrijven verder de rol overnemen van de overheidsuitgaven als pijler van de conjunctuur. De bijdrage van de netto-uitvoer is tot nog toe weliswaar negatief gebleven, maar doordat de effectieve appreciatie van de yen sedert meer dan een jaar is stopgezet en gedeeltelijk ongedaan is gemaakt, zou de nationale produktie terzelfder tijd de binnenlandse vraag in hogere mate moeten kunnen voldoen en het verloop van de exportmarkten beter moeten kunnen volgen. Over heel 1996 zou het BBP met meer dan 2 pct. stijgen, tegen 0,9 pct. in 1995.

Al bij al zou de groei zich in de OESO-zone als geheel op ongeveer hetzelfde peil handhaven als in 1995, namelijk op om en nabij 2 pct. Net als de voorgaande jaren zou de economische expansie buiten de OESO-zone, meer bepaald in Azië, veel krachtiger zijn, wat zich zou uiten in een stijging van de invoer van deze zone met meer dan 10 pct., of zowat het dubbele van de toename in de industrielanden.

Werkloosheid

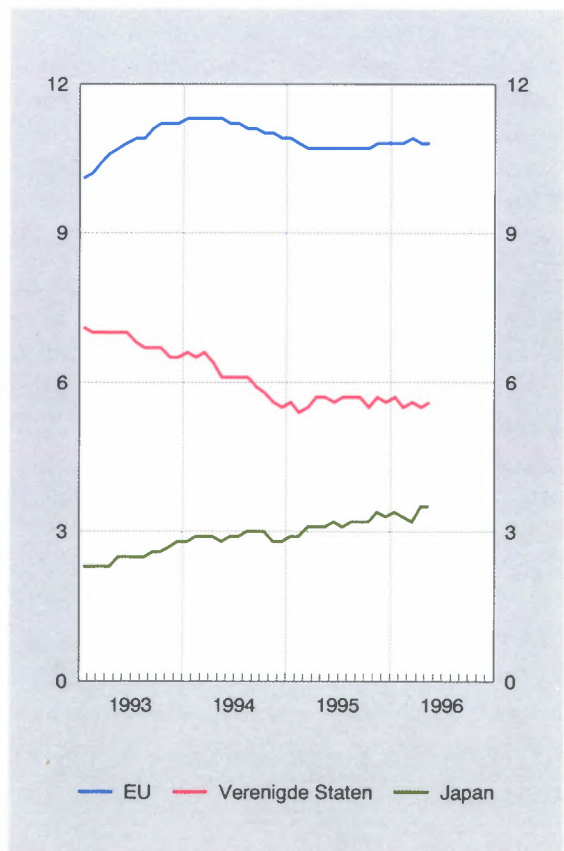
Wegens de vertraagde effecten van de sedert begin 1995 opgetekende conjunctuurver-

zwakking werd de daling van de werkloosheid, die omstreeks medio 1994 in de EU had ingezet, vanaf het tweede kwartaal van 1995 onderbroken en maakte zij plaats voor een licht opwaartse tendens. Deze tendens, die in de meeste landen werd waargenomen, was bijzonder uitgesproken in Zweden en Duitsland, waar de toename over een periode van twaalf maanden ongeveer 1 procentpunt beliep. In Finland, Denemarken, Spanje, en in mindere mate ook in het Verenigd Koninkrijk en Nederland, nam de werkloosheid echter verder af.

Ondanks het geleidelijke herstel van de Europese conjunctuur in de loop van het jaar, zou de werkgelegenheid in 1996 niet stijgen, zodat de trendmatige toename van de beroepsbevolking integraal tot uiting zou komen in de werkloosheid. Bijgevolg zou de werkloosheids situatie de komende maanden nog enigszins kunnen verslechteren. Als jaargemiddelde zou de Europese werkloosheidsgraad zeer dicht in de buurt van

GRAFIEK 2 – WERKLOOSHEIDSGRAAD

(procenten van de burgerlijke beroepsbevolking, seizoengezuiverde gegevens)

Bron : EC.

het in 1994 opgetekende maximum van iets meer dan 11 pct. blijven.

Hoewel de bijzonder hoge werkloosheid in Europa gedeeltelijk kan worden verklaard door de conjunctuurvertraging in 1995, is het duidelijk dat ze vooral van structurele aard is. Om de hardnekkige onevenwichtigheden op de arbeidsmarkt weg te werken, zijn verscheidene hervormingen doorgevoerd, conform de aanbevelingen van de Europese Raad en de OESO. De ten uitvoer gebrachte maatregelen, die zijn opgenomen in de meerjarenprogramma's ter bevordering van de werkgelegenheid die alle lidstaten hebben opgesteld, impliceren, naargelang van het land, loonkostenverlagingen via een reductie van de werkgeversbijdragen of via loonmatiging, een versoepeling van de reglementering die indienstnemingen en een goede werking van de arbeidsmarkt in de weg staat, of een hervorming van het stelsel van werkloosheidsuitkeringen die de stimulans om te gaan werken, moet verhogen.

In de Verenigde Staten is de werkloosheid blijven teruglopen. Het in mei 1996 bereikte niveau van 5,6 pct. zou er dicht bij het structurele peil liggen, zodat een verdere daling het risico van een opflakking van de inflatie zou vergroten. In Japan heeft het recente activiteitsherstel de opwaartse tendens van de werkloosheidsgraad, die in mei 1996 op een maximum van 3,5 pct. uitkwam, nog niet kunnen keren.

Prijzen

Dankzij het verloop van de grondstoffenprijzen op de internationale markten en de ontwikkeling van de binnenlandse kosten zou de inflatie in 1996 zowel in Europa als in de Verenigde Staten en Japan gematigd blijven.

De door de weersomstandigheden veroorzaakte koersstijging van ruwe olie tijdens de afgelopen winter bleek immers van tijdelijke aard en kwam reeds in april tot staan. Gelet op de geleidelijke herintegratie van de Iraakse olieproductie in de internationale markt, zouden de energetische grondstoffen geen versnelling van de prijsstijging mogen veroorzaken. In het licht

TABEL 2 — CONSUMPTIEPRIJZEN

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

	Mei 1995	Mei 1996	Vershil
Verenigde Staten	3,2	2,9	-0,3
Japan	0,2	0,2
Europese Unie	3,1	2,7	-0,4
waarvan : Duitsland ..	1,8	1,7	-0,1
Frankrijk ...	1,6	2,4	0,8
Nederland ..	2,1	2,0	-0,1
Verenigd Koninkrijk	3,4	2,2	-0,9
Italië	5,1	4,4	-0,7

Bron : EC.

van de wereldwijde gematigde economische groei, zou de toename van de overige grondstoffenprijzen ten opzichte van 1995 evenmin versnellen.

In Europa ligt de verklaring van de matiging van de binnenlandse kosten bij zowel de aanbod- als de vraagzijde. Aan de aanbodzijde blijven de eerder getroffen maatregelen tot loonmatiging in de meeste landen effect sorteren. Aan de vraagzijde zou de beperkte groei van de binnenlandse bestedingen in de loop van 1996 ook bijdragen tot een beteugeling van de inflatie. Ondanks de weerslag van andere factoren, zoals het optrekken van de sociale lasten in Duitsland en de BTW-verhoging in Frankrijk — waarvan de effecten vooral aan het begin van het jaar zouden hebben gespeeld —, zou de prijsstijging in de EU als geheel in 1996 gemiddeld op niet meer dan 2,5 pct. uitkomen, vergeleken met 3,1 pct. vorig jaar. De jongste ontwikkelingen bevestigen die vooruitzichten : de inflatie is gedaald van 3,1 pct. in mei 1995 tot 2,7 pct. in mei 1996, een daling die zich in bijna alle landen voordeed.

In weerwil van de aanhoudende groei zou de inflatie ook in de Verenigde Staten enigszins vertragen. De weerslag van de appreciatie van de dollar op de productieprijzen, alsook de uitbreiding van het produktievermogen en het neerwaartse effect van diverse maatregelen ter verlichting van de indirecte arbeidskosten, onder meer in het vlak van de ziekteverzekeringspremies, zouden de opwaartse tendens van de

lonen moeten compenseren. In mei 1996 beliep de inflatie er minder dan 3 pct. In Japan, waar de lonen minder sterk stijgen dan de arbeidsproductiviteit, zouden de prijzen nagenoeg stabiel blijven.

Monetair beleid en wisselkoersen

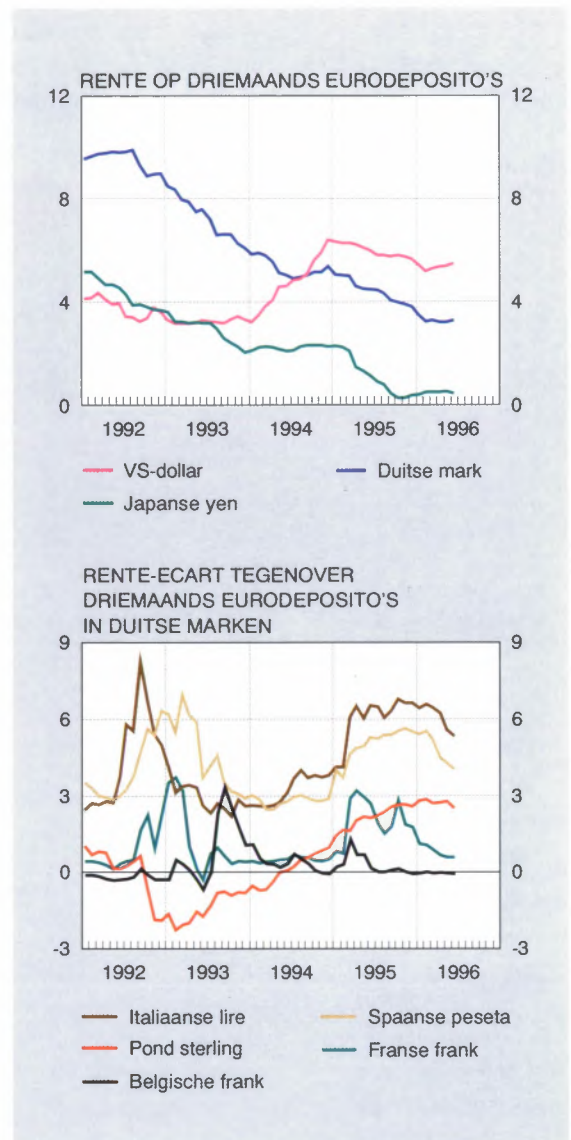
Door het uitblijven van inflatoire druk konden de centrale banken van de belangrijkste industrielanden in de eerste helft van 1996 hun officiële tarieven op een laag peil handhaven of verder verlagen.

In de Verenigde Staten verlaagde de Federal Reserve haar disconto en de doelstelling voor de federal funds rate op 31 januari 1996 met 25 basispunten. De meer gematigde economische expansie maakte die versoepeling verenigbaar met een in de hand gehouden inflatie en een duurzame groei. De tarieven voor drie maanden eurodeposito's zijn vanaf maart evenwel ietwat gestegen, doordat de marktpartijen geen verdere versoepeling van het monetaire beleid verwachtten.

Het disconto van de Bank of Japan bleef, onder meer vanwege de zwakke geldgroei, ongewijzigd op het in september 1995 bereikte historische minimum van 0,5 pct. De centrale bank was overigens van oordeel dat de sedert eind 1995 opgetekende opleving nog fragiel was en dat een renteverhoging pas na een voldoende lange periode van activiteitsherstel in overweging diende te worden genomen.

In Duitsland heeft de Bundesbank haar tarieven meermaals verminderd. Aan het begin van het jaar liet zij de repo-rente in het kader van aanbestedingen met variabele rente zakken en op 1 februari 1996 legde zij dat tarief vast op 3,30 pct. Op 18 april verlaagde de Duitse centrale bank het disconto en de lombardrente — de grenzen van de Duitse officiële tarieven — met 50 basispunten. Daardoor daalden zij tot het niveau van het eerste halfjaar van 1988, voor het disconto meteen een historisch laag peil. De versoepeling van het monetaire beleid was mogelijk omdat er geen gevaar was voor een opflakking van de inflatie. Daarna bleven de tarieven ongewijzigd vanwege de sterke groei van de geldhoeveelheid M3.

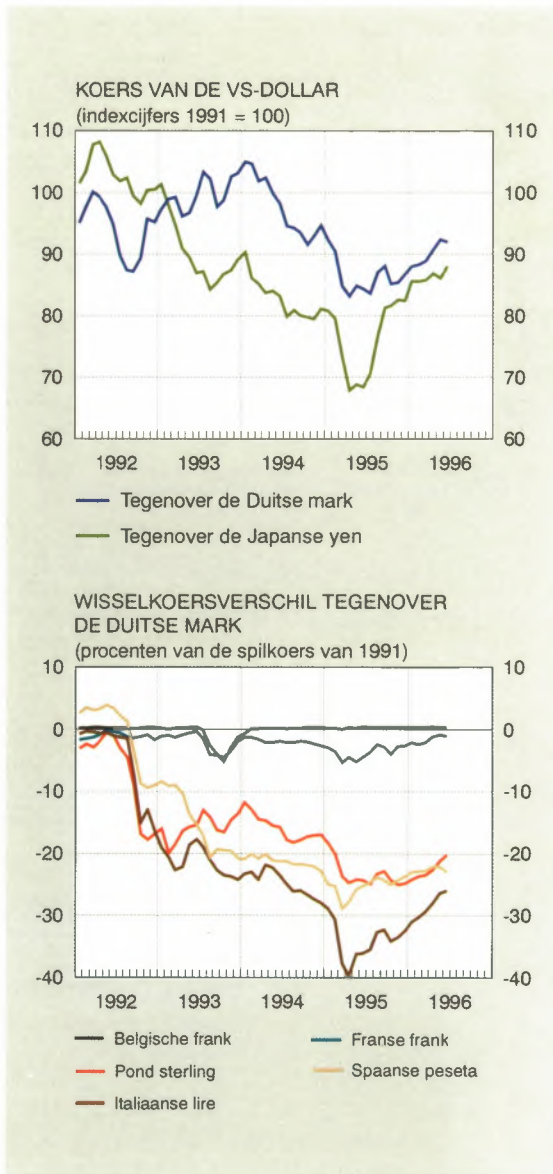
GRAFIEK 3 — RENTE OP KORTE TERMIJN

Bron : NBB.

Anders dan vorig jaar verliepen de wisselkoersschommelingen op de valutamarkten doorgaans geleidelijk en bleven zij ook vrij beperkt. De buitensporige bewegingen die voorheen waren opgetekend, vooral in het eerste kwartaal van 1995, werden verder gecorrigeerd. Zo steeg de VS-dollar ten opzichte van de Duitse mark en de yen. In de Europese Unie namen alle valuta's die begin 1995 tegenover de Duitse mark waren gedeprecieerd, in de eerste helft van 1996 in waarde toe. De Italiaanse lire liet de grootste stijging optekenen. Binnen het wisselkoersmechanisme van het EMS waren de Franse frank en de Deense kroon in juni gestegen tot bijna 1 pct. onder hun spilkoers

GRAFIEK 4 – WISSELKOERSEN

Bron : NBB.

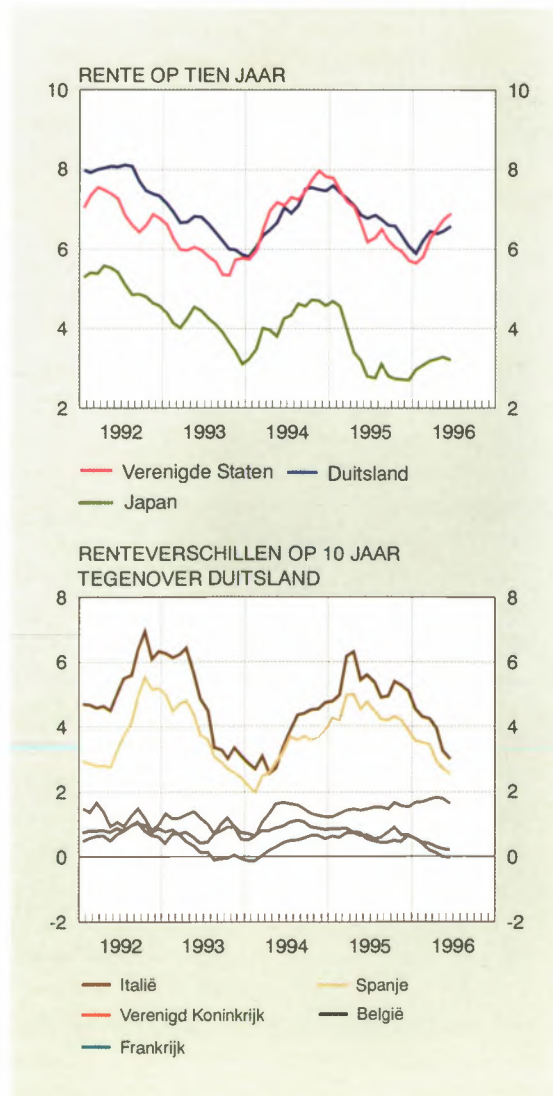
tegenover de mark. De Spaanse peseta heeft zich boven zijn spilkoers met de mark, zoals die was vastgelegd na de devaluatie van maart 1995, gehandhaafd; in juni 1996 bevond hij zich op een peil vergelijkbaar met dat van eind 1994. De Oostenrijkse schilling, de Nederlandse gulden en de Belgische frank, van hun kant, bleven binnen hun nauwe stabiliteitsmarge.

Dankzij de rust op de Europese valutamarkten konden de centrale banken van de aan het wisselkoersmechanisme deelnemende landen hun rentebeleid soms veel meer versoepelen dan de Bundesbank, zodat de korte-rentever schillen ten opzichte van Duitsland zijn vernauwd. In de

overige EU-landen ging de korte rente eveneens omlaag : in Italië en Zweden ging de appreciatie van de valuta gepaard met een aanzienlijke inkrimping van het korte-rentever schil tegenover Duitsland; in het Verenigd Koninkrijk daarentegen bleef dat verschil nagenoeg ongewijzigd.

Terwijl de korte rente in de eerste helft van 1996 zowel in de Verenigde Staten als in de Europese Unie een neerwaartse tendens vertoonde, liet de lange rente niet steeds zo een eenduidig verloop optekenen. In de Verenigde Staten vreesden de markten opnieuw dat een snellere economische groei zou leiden tot een opflakking van de inflatie. Vanaf februari ging het rendement van de obligaties er in de hoogte,

GRAFIEK 5 – RENTE OP LANGE TERMIJN

Bronnen : nationale gegevens.

in totaal met meer dan 1 procentpunt. Aanvankelijk namen ook de Japanse en Duitse tarieven toe. In Duitsland werd de vrij sterke rentestijging in april onderbroken, omdat de groeivoorzichten neerwaarts werden bijgesteld. De helling van de rendementscurve bleef desondanks aanzienlijk steiler in Duitsland en Japan dan in de Verenigde Staten.

Sinds begin 1996 is het lange-renteverschil tegenover Duitsland in de meeste Europese landen verkleind. Deze ontwikkeling staat haaks op die van 1994, de voorgaande periode waarin de Duitse tarieven stegen en dat renteverskil integendeel toenam. In de eerste helft van 1996 zetten de Italiaanse en Spaanse rentetarieven de

in april 1995 begonnen, neerwaartse tendens voort. Hun ecart ten opzichte van Duitsland is aldus fors vernauwd, ook al is het nog steeds veel groter dan dat van de landen waarvan de valuta sinds 1991 weinig of niet in waarde is verminderd ten opzichte van de Duitse mark. De daling van die tarieven is toe te schrijven aan het koersherstel van de lire en de peseta, en aan betere vooruitzichten qua begroting in Italië en qua inflatiebestrijding in Spanje. In het Verenigd Koninkrijk klom de lange rente daarentegen iets sneller dan in Duitsland, omdat daar een toename van de inflatie werd verwacht. In Frankrijk en België naderden de lange-rentetarieven tot dicht in de buurt van de Duitse tarieven.

2. ECONOMISCHE ACTIVITEIT

Net als de buurlanden kreeg België in de loop van vorig jaar af te rekenen met een conjunctuurvertraging, die omstreeks de jaarwisseling werd omgebogen. De lichte vertraging in het jaar-op-jaar groeitempo van het BBP tussen het laatste kwartaal van 1995 en het eerste

kwartaal van 1996 kwam volledig voor rekening van de bouwnijverheid, die tijdens de eerste maanden de nadelige invloed onderging van de barre weersomstandigheden. Ongerekend de bouw lag de activiteit in het eerste kwartaal van 1996, net als in het voorgaande kwartaal, 0,9 pct. hoger dan een jaar eerder.

De resultaten van de maandelijkse conjunctuurenquêtes, waarin de bedrijven de ontwikkeling van de economische activiteit kwalitatief beoordelen, wijzen sinds het begin van het jaar op een vrij algemeen herstel. In de bouw en de handel dateert de gunstige kentering reeds van de herfst van 1995, terwijl het keerpunt in de verwerkende nijverheid zich in de eerste maanden van 1996 voordeed.

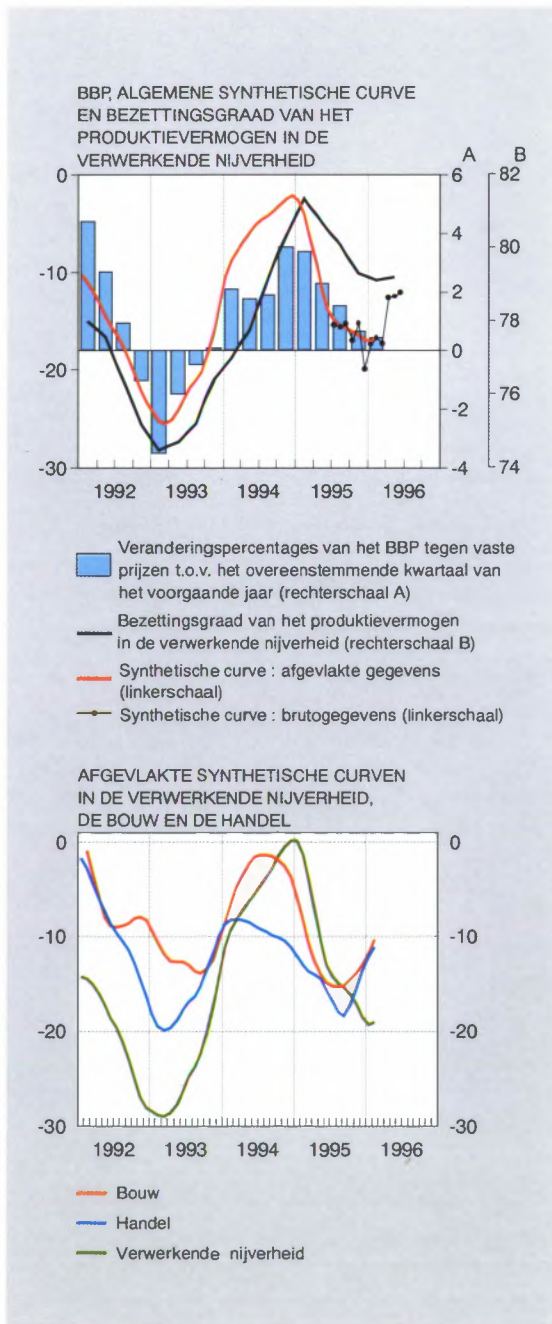
Dit zou erop wijzen dat de activiteitsverbetering in België reeds in het voorjaar van 1996 op gang is gekomen. Door haar relatieve specialisatie in produkten die een essentiële rol spelen bij de aanvang van een opgaande fase in de conjunctuurcyclus trekt de Belgische economie traditioneel zeer snel profijt van een gunstige kentering van de vraag.

De meest recente indicatoren lijken aan te geven dat het activiteitsherstel gaandeweg aan kracht wint. Zo werd tussen het eerste en het tweede kwartaal een duidelijke verbetering in de resultaten van de maandelijkse conjunctuurenquêtes opgetekend. Bovendien is de seizoengezuiverde bezettingsgraad van het productievermogen in de lente opnieuw — voor het eerst sinds begin 1995 — gestegen. Eind 1996 zou het groeitempo van het BBP tot zowat 2 pct. op jaarbasis kunnen versnellen. Ondanks die versnelling zou de gemiddelde BBP-groei in 1996 — die op 1,2 pct. wordt geraamd — lager uitvallen dan in 1995, toen zich een beduidende conjunctuurvertraging voordeed.

Net als vorig jaar zijn de bedrijfsinvesteringen, die dit jaar met gemiddeld 4 pct. zouden stijgen, veruit het meest dynamische bestanddeel van de binnenlandse vraag.

De voornaamste determinanten van het investeringsverloop doen het nog steeds goed : de economische activiteit trekt opnieuw aan en de bedrijfswinsten blijven stijgen, hoewel trager dan de afgelopen twee jaar.

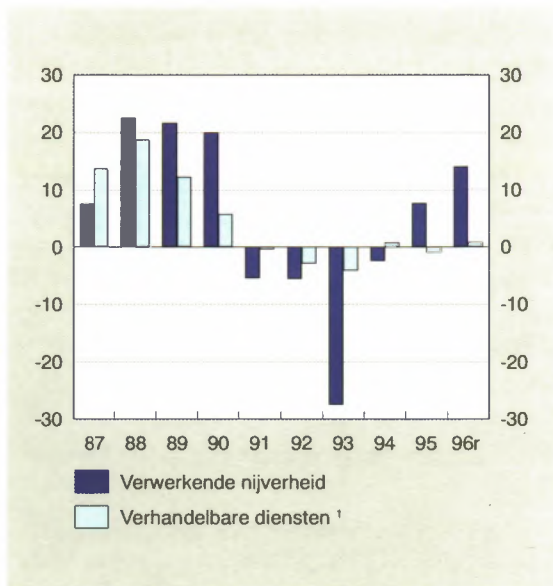
GRAFIEK 6 — RECENT ACTIVITEITSVERLOOP

Bron : NBB.

GRAFIEK 7 — INVESTERINGEN TEGEN VASTE PRIJZEN IN DE GROTE BEDRIJFSTAKKEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

Bronnen : INR, NBB.

¹ Met uitzondering van de vervoersector, die sterk wordt beïnvloed door grote investeringsprojecten van overheidsbedrijven, zoals het HST-project.

Tussen de grote bedrijfstakken zou de brutovorming van vast kapitaal zich zeer uiteenlopend ontwikkelen.

De ondernemingen uit de verwerkende nijverheid, die hun investeringsuitgaven in de periode 1991-1994 fors hadden teruggeschroefd, zouden hun brutovorming van vast kapitaal het sterkst opvoeren, met om en nabij 15 pct. tegen werkelijke prijzen. Volgens de jongste resultaten van de halfjaarlijkse investeringsenquête zou de brutovorming van vast kapitaal er naar waarde met zelfs 22 pct. toenemen. De ervaring leert echter dat de aan de enquête deelnemende bedrijven meestal een te optimistisch cijfer meedelen omdat zij geen rekening houden met eventuele vertragingen bij het realiseren van de investeringsprogramma's. Dat speelt vooral bij grote projecten. Voor dit jaar zijn er in de automobielbranche enkele grote uitgaven gepland.

In de branches die het meest profijt hebben getrokken van het conjunctuurherstel in 1994, bijvoorbeeld de metaalverwerking (exclusief de automobielbranche), de non-ferrometalen en de chemie, zouden de investeringsuitgaven eveneens sterk opveren. In de voedingsnijverheid zou voor het eerst in vier jaar een stijging worden opgetekend. De meeste overige branches zou-

den minder investeren. In de textiel en de ijzer- en staalnijverheid wordt voor het tweede jaar op rij een forse inkrimping van het investeringsvolume voorspeld, zodat de investeringsactiviteit er tot een historisch laag peil zou zakken.

Op grond van de voor de eerste maanden van het jaar beschikbare BTW-statistieken mag worden verwacht dat de investeringen van de in verhandelbare diensten gespecialiseerde

GRAFIEK 8 — BESTEDINGEN VAN DE PARTICULIEREN

Bron : NBB.

bedrijven, die traditioneel minder schommelen dan die van de verwerkende nijverheid, van ongeveer dezelfde orde van grootte zullen zijn als in 1995. De overheidsbedrijven van hun kant, die vooral actief zijn in de bedrijfstak « vervoer en verkeer », zouden hun brutovorming van vast kapitaal, die in 1995 fors in de hoogte was gegaan, aanzienlijk terugschroeven.

Tijdens de eerste maanden van 1996 ondergingen de consumptieve bestedingen van de gezinnen de gunstige invloed van de traditionele stijging van de autoverkoop naar aanleiding van het tweeejaarlijkse autosalon. Die invloed bleek ook uit de resultaten van de maandelijkse conjunctuurenquêtes, die wezen op een stevige verbetering van de handel in personenwagens. In de eerste zes maanden van dit jaar zijn in België zowat 13 pct. méér nieuwe wagens ingeschreven dan in de overeenstemmende periode van vorig jaar. Aangezien de stimulans van de autoverkoop is weggefallen, is het niet uitgesloten dat de particuliere consumptie in de loop van 1996 trager gaat stijgen.

Over heel 1996 zouden de particulieren hun consumptieve uitgaven naar volume nog met bijna 1 pct. vermeerderen, de daling van hun reële beschikbare inkomen ten spijt.

Een trage of negatieve groei van het beschikbare inkomen gaat meestal gepaard met een daling van de spaarquote, omdat de particulieren hun consumptiepeil wensen te handhaven. Dat was reeds het geval in de periode 1994-1995, toen het reële beschikbare gezinsinkomen eveneens verminderde. Dit jaar zouden de gezinnen opnieuw minder sparen. Hun spaarquote zou nog zowat 17 pct. belopen, 4 procentpunten minder dan de historische piek van 1993 en ongeveer evenveel als het gemiddelde van de jongste 15 jaar.

Verwacht wordt dat de bestedingen voor woongebouwen, die in hoofdzaak beïnvloed worden door het verloop van het beschikbare inkomen van de gezinnen en door dat van de hypothecaire rente, in 1996 met ongeveer 2,5 pct. zullen toenemen.

TABEL 3 — BBP EN BELANGRIJKSTE BESTEDINGSCATEGORIEËN TEGEN PRIJZEN VAN 1990

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	1993	1994	1995	1996 r
Particuliere consumptie ¹	-1,3	1,3	1,3	0,9
Woongebouwen	3,5	5,5	3,3	2,5
Overheidsconsumptie	1,4	1,4	1,0	0,6
Overheidsinvesteringen	7,8	9,3	-12,9	-5,9
Brutovorming van vast kapitaal door de bedrijven	-9,7	-3,2	5,1	4,0
Voorraadwijziging ^{1,2}	-0,2	0,3	0,1	...
Totaal van de binnenlandse bestedingen	-1,8	1,4	1,6	1,2
Uitvoer van goederen en diensten	1,8	9,2	— ³	4,5
Totaal van de finale bestedingen	-0,2	4,9	— ³	2,8
Invoer van goederen en diensten	1,8	8,3	— ³	4,6
p.m. Netto-uitvoer van goederen en diensten ²	0,1	0,9	0,4	0,1
BBP vóór statistische aanpassingen	-1,7	2,3	2,0	1,2
Statistische aanpassingen ²	0,3	...	-0,1	...
BBP	-1,4	2,3	1,9	1,2

Bronnen : INR, NBB.

¹ Gegevens exclusief statistische aanpassingen. Deze laatste zijn in een afzonderlijke rubriek ondergebracht.

² Bijdrage tot de verandering van het BBP.

³ Wegens breuken in de brutostromen tussen 1994 en 1995, veroorzaakt door de introductie, in de betalingsbalansstatistieken, van een nieuw systeem van gegevensinzameling en door de toepassing van de richtlijnen vervat in de vijfde editie van het betalingsbalanshandboek van het IMF, is het veranderingspercentage tussen 1994 en 1995 weinig zinvol.

De investeringen in woongebouwen reageren met enige vertraging op het verloop van die determinanten wegens het tijdsverloop tussen de beslissing om een woning te bouwen en de realisatie van het project. Zo heeft de stijging van de lange-termijnrente in het tweede halfjaar van 1994 geleid tot een duidelijke inkringing van het uitgavenvolume voor woongebouwen in de loop van 1995. Vanaf het voorjaar van 1996 zouden de investeringen in woongebouwen opnieuw zijn versneld. De indicator betreffende de beoordeling van het orderbestand in de tak van de woningbouw, als ook de resultaten van de kwartaalenquête bij de architecten — waaruit blijkt dat het volume van definitieve ontwerpen in opdracht er sinds de herfst van vorig jaar fors op vooruitgaat — wijzen immers op een positieve kentering in het verloop van de investeringen in de woningbouw. Die ommezwaai wordt in hoofdzaak verklaard doordat de rente voor hypothecair krediet in 1995 daalde en zij zich in het eerste semester van 1996 op een laag niveau heeft gestabiliseerd; ook de regeringsbeslissing om, met ingang van 1 januari 1996, de BTW voor

sociale woningbouw tot 12 pct. te verlagen, heeft een rol gespeeld.

Dat de gemiddelde toename van deze bestedingscategorie in 1996 al bij al beperkt blijft, komt in de eerste plaats door het negatieve niveau-effect tussen 1995 en 1996; de weinig rooskleurige ontwikkeling van het beschikbare gezinsinkomen is er evenmin vreemd aan.

De overheidsconsumptie zou met slechts 0,6 pct. toenemen. Dat is trager dan in 1995 omdat het effect van de herziening van de salarisschalen, die het overheidsverbruik in de periode 1993-1995 fors had doen stijgen, veel kleiner is geworden.

Al bij al zouden de binnenlandse bestedingen dit jaar gemiddeld iets trager groeien dan vorig jaar. Aangezien tevens de netto-uitvoer van goederen en diensten, anders dan in 1994 en 1995, dit jaar slechts een minimale bijdrage tot de economische activiteit zou leveren, zou de BBP-groei over 1996 als geheel ongeveer 0,7 procentpunt lager uitvallen dan in 1995.

3. ARBEIDSMARKT

Werkloosheid

Doorgaans heeft de conjunctuurontwikkeling na ongeveer een half jaar een weerslag op het verloop van de werkloosheid. Zo zorgde het activiteitsherstel dat werd opgetekend tussen het tweede kwartaal van 1993 en begin 1995, voor een geleidelijke terugloop — tussen oktober 1993 en mei 1995 — van de jaar-op-jaar groei van het aantal niet-werkende werkzoekenden. In het tweede halfjaar van 1995 nam de werkloosheid opnieuw in een versneld tempo toe ten gevolge van de aan het begin van dat jaar ingezette conjunctuurvertraging.

De constant verzwakkende economische groei in de loop van 1995 ten spijt, werd de aanwas van het aantal niet-werkende werkzoekenden reeds vanaf februari 1996 afgeremd. Vanaf mei werd zelfs een daling opgetekend. Op 30 juni 1996 waren 545.000 personen als niet-werkende werkzoekenden ingeschreven, 10.000 minder dan het jaar voordien; volgens

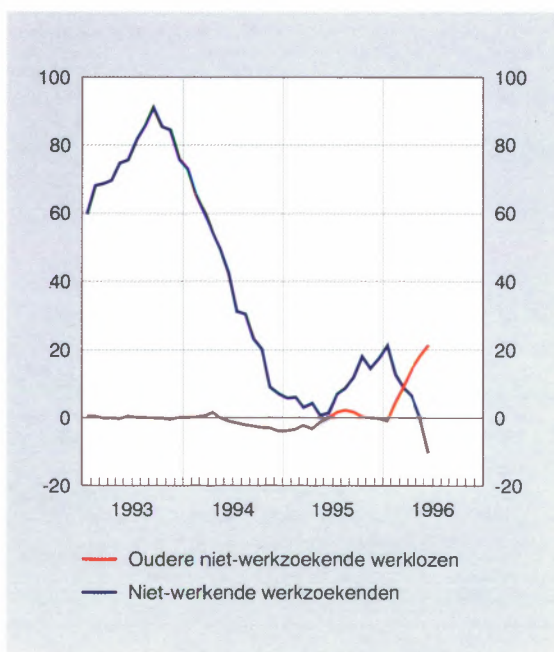
voorlopige cijfers van de Europese Commissie beliep de werkloosheidsgraad 9,7 pct. van de burgerlijke beroepsbevolking.

In tegenstelling tot de definitieve gegevens van de Europese Commissie, die aan de hand van de jaarlijkse enquête naar de arbeidskrachten worden opgesteld, hebben die voorlopige cijfers, net als de Belgische statistieken waarop ze gebaseerd zijn, evenwel de weerslag ondergaan van bepaalde wijzigingen in de werkloosheidsreglementering. Die reglementering is immers op vier punten aangepast teneinde de werkloosheid meer conform haar economische definitie te meten. Volgens die definitie, die trouwens in de jaarlijkse enquête naar de arbeidskrachten wordt gebruikt, omvat de werkloosheid de niet-werkende personen die beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en actief op zoek zijn naar werk.

Vooreerst zijn voor abnormaal langdurig werkloze samenwonenden jonger dan 50 jaar de referentieperiodes inzake uitsluiting teruggebracht van 2 tot 1,5 maal de gemiddelde werkloosheidsduur in het arrondissement, een duur die wordt berekend per geslacht en voor drie leeftijdscategorieën. Voorzover de personen die om die reden hun werkloosheidsvergoeding verliezen, besluiten zich uit de arbeidsmarkt terug te trekken, behoren ze niet langer tot de beroepsbevolking en neemt het aantal werkzoekenden af. Vervolgens is de beperking, tot twee jaar, van de uitkeringsperiode in geval van werkloosheidsonderbreking om sociale of familieomstandigheden opgeheven en is de tijdens de eerste twee jaar toegekende uitkering opgetrokken. Voorts kunnen uitkeringsgerechtigde werklozen die in het kader van plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen de voorgaande zes maanden minimaal 180 uren hebben gewerkt, erom verzoeken vrijgesteld te worden van stempelcontrole en van de verplichting als werkzoekende te worden ingeschreven. Aangezien de personen die een dergelijke vrijstelling hebben gevraagd meerdere uren per maand werken, zouden zij als tewerkgestelden en niet als werkzoekenden moeten worden beschouwd. Ten slotte zijn de statutaire voorwaarden voor oudere niet-werkzoekende werklozen herzien: enerzijds is de minimaal vereiste werkloosheidsduur sedert 1 januari 1996 gereduceerd van 2 jaar tijdens de afgelopen vier jaar tot 1 jaar tijdens de jongste twee jaar en anderzijds zijn

GRAFIEK 9 — AANTAL NIET-WERKENDE WERKZOEKENDEN EN OUDERE NIET-WERKZOEKENDE WERKLOZEN

(veranderingen t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar, duizendtallen)

Bron : RVA.

werklozen tussen 50 en 54 jaar niet langer verplicht een verminderde arbeidsgeschiktheid aan te tonen.

Terwijl de eerste drie wijzigingen blijkbaar nog geen noemenswaardig effect op de werkloosheidscijfers hebben gesorteerd, heeft de laatstvermelde maatregel het aantal ingeschreven werkzoekenden effectief doen verminderen. Het aantal oudere niet-werkzoekende werklozen, dat sedert 1989 nagenoeg stabiel was gebleven, is tussen januari en juni 1996 immers met meer dan 25.000 eenheden toegenomen.

Laat men de weerslag, op de werkloosheidscijfers, van de hierboven besproken wijzigingen buiten beschouwing, dan zou de toename van de werkloosheid, in weerwil van de zwakke activiteit tijdens het tweede halfjaar van 1995, in de eerste zes maanden van 1996 niet langer zijn versneld. Gelet op het activiteitsherstel dat zich sinds het voorjaar van 1996 lijkt af te tekenen, is het niet uitgesloten dat nog

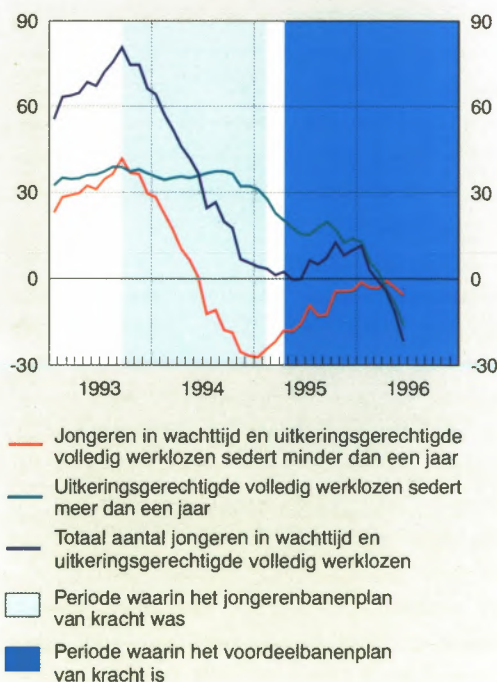
vóór het einde van dit jaar een daling wordt opgetekend.

De in het kader van het tewerkstellingsbeleid genomen maatregelen hebben de werkloosheidstoename wellicht afgeremd. Het valt echter moeilijk uit te maken in welke mate zij geleid hebben tot nettocreatie van banen. Dat geldt vooral voor de algemene maatregelen, zoals de vermindering van de sociale werkgeversbijdragen voor de lage lonen. Maar ook in het geval van specifieke maatregelen ter bevordering van de inschakeling van kansarme groepen, of van maatregelen waarbij de toekenning van voordelen aan bedrijven rechtstreeks gebonden is aan een uitbreiding van de werkgelegenheid, wordt de kwantificering van de nettoresultaten bemoeilijkt door de meevaller- en verdringingseffecten waartoe zij aanleiding kunnen geven.

Het lijkt geen twijfel dat de doelstelling om de indienstneming van werkzoekenden uit bepaalde groepen te bevorderen, bereikt is. Dankzij het jongerenbanenplan werden in 1994 64.000 jongeren van minder dan 26 jaar — werkloos of sedert ten minste zes maanden in wachttijd — in dienst genomen, tegen 6.000 in 1993; derhalve kwam de daling van het aantal werkzoekenden in dat jaar nagenoeg volledig ten goede aan de sedert minder dan een jaar uitkeringsgerechtigde werklozen en aan de jon-

GRAFIEK 10 — UITKERINGSGERECHTIGDE VOLLEDIG WERKLOZEN NAAR INACTIVITEITSDUUR EN JONGEREN IN WACHTTIJD

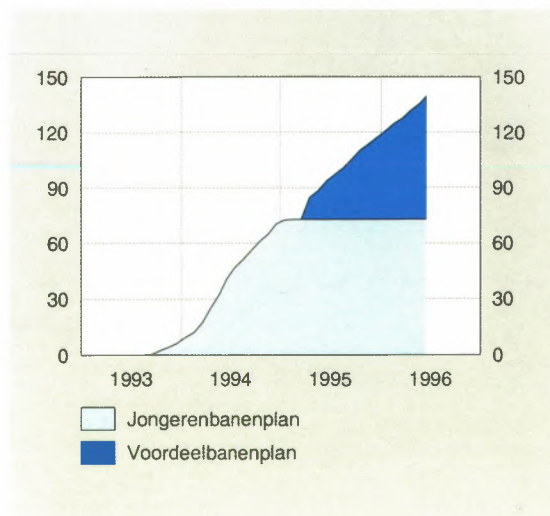
(veranderingen t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar, duizendtallen)

Bron : RVA.

GRAFIEK 11 — INDIENSTNEMINGEN IN HET KADER VAN DE BANENPLANNEN

(duizendtallen)

Bron : RVA.

geren in wachttijd. Door de afschaffing van dat plan begin 1995 kwam er onmiddellijk, nog vóór er zich in het verloop van de totale werkloosheid een ommekeer voordeed, een einde aan het gunstige verloop van de kortstondige werkloosheid. De vervanging van dat plan door het voordeelbanenplan, dat gericht is op de sedert ten minste één jaar uitkeringsgerechtigde werklozen, zette in 1995, tegen de achtergrond van een ietwat sneller toenemende totale werkloosheid, een rem op de uitbreiding van deze categorie van werkzoekenden. Die tendens zette zich begin 1996 voort en werd versterkt door de uittreding van een groter aantal oudere werklozen.

Tot juni 1996 zijn in het kader van de banenplannen in totaal 139.000 personen in dienst genomen. Daarbovenop komen nog de nieuwe arbeidsplaatsen die voortvloeien uit de bedrijfsplannen en vooral uit de tewerkstellingsakkoorden; eind 1995 ging het om zowat 45.000 banen. Sommige indienstnemingen waren wellicht bedoeld om oudere personeelsleden te vervangen, andere zouden ook zonder die

maatregelen plaats hebben gevonden. Hoe dan ook, dankzij die plannen geniet ongeveer 6 pct. van de arbeidsplaatsen in de ondernemingen momenteel een vermindering van de werkgeversbijdragen.

Werkgelegenheid

Ondanks de nieuwe, zij het beperkte, stijging van de bevolking op arbeidsleeftijd en de verder toenemende inschakeling van vrouwen in het arbeidsproces, zou de vraag naar arbeidsplaatsen tussen medio 1995 en medio 1996 teruggelopen zijn, en dit voor het eerst sedert 1986. De groei van het aantal oudere niet-werkzoekende werklozen heeft immers geleid tot een daling van de activiteitsgraad.

Aangezien de werkloosheid ietwat sterker is verminderd dan de beroepsbevolking, zou het aantal arbeidsplaatsen tussen juni 1995 en juni 1996 licht zijn toegenomen. Die uitbreiding zou

TABEL 4 — VRAAG NAAR EN AANBOD VAN ARBEIDSPLAATSEN

	1992	1993	1994 r	1995 r	1996 r
<i>Veranderingen in duizendtallen (gegevens op 30 juni)</i>					
I. Beroepsbevolking	27	35	16	18	-7
II. Werkgelegenheid	-18	-40	-26	16	3
Bedrijven ¹	-14	-36	-10	20	4
Overheid	-2	-4	-16	-3	...
Grensarbeid (saldo)	-1	-1	-1
III. Werkloosheid (I-II)	45	76	43	1	-10
p.m. Werkloosheidsgraad ² (seizoengezuiverd, in procenten van de burgerlijke beroepsbevolking)	7,2	8,8	10,1	9,8	9,7
<i>Veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar (jaargemiddelden)</i>					
Aantal in de bedrijven werkzame personen ¹	-0,2	-1,0	-0,2	0,5	0,1
Aantal volledige arbeidsjaren in de bedrijven ¹	-0,6	-1,6	0,3	0,1	-0,3

Bronnen : Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, RIZIV, RVA, NIS, EC, NBB.

¹ Inclusief de zelfstandigen.

² Geharmoniseerde definitie van de EC.

bij de bedrijven tot stand zijn gekomen en zou er ook gemiddeld over het hele jaar aanhouden. De lichte opgang zou integraal het gevolg zijn van een herverdeling van de beschikbare arbeid; vanwege de zwakke activiteit in 1995 en tijdens de eerste maanden van 1996 zou het arbeidsvolume in de ondernemingen er op jaarbasis immers op achteruitgaan.

In de overheidssector zou in 1996 een einde komen aan de reeds vijf jaar durende daling van de werkgelegenheid. Enerzijds wordt het tewerkstellingsverloop in de overheidssector niet

langer beïnvloed door de uit de afschaffing van de militaire dienstplicht voortvloeiende daling van het aantal dienstplichtigen. Anderzijds hebben de voor de federale ambtenaren in april 1995 genomen maatregelen die voorzien in de vrijwillige vierdaagse werkweek en het halftijdse brugpensioen het in eerste instantie vooral mogelijk gemaakt tijdelijke arbeidskrachten wier contract niet zou zijn verlengd, in dienst te houden. In 1996 zouden die maatregelen moeten leiden tot indienstnemeningen, die de vermindering van het personeelsbestand in het onderwijs en in het leger zouden compenseren.

4. PRIJZEN, KOSTEN EN INKOMENS

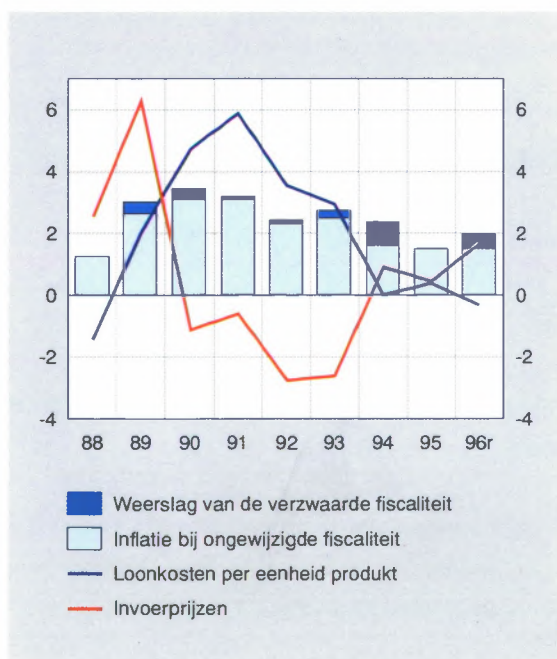
Prijzen

De afgelopen drie jaar heeft de inflatie een neerwaartse tendens laten optekenen. Het stijgingstempo van de consumptieprijzen liep daarbij terug van 2,8 pct. in 1993 tot 1,5 pct. in 1995. In januari 1996 veerde de inflatie op tot 2 pct., een niveau dat vrijwel ongewijzigd bleef tot in juni 1996 en ook voor het jaar in zijn geheel als uitkomst wordt verwacht. Deze schijnbare versnelling is echter bijna integraal toe te schrijven aan de verhoging van de indirecte belastingen eind vorig en begin dit jaar. Zo werden meer bepaald een accijnsverhoging voor benzine en een accijnscompenserende heffing op dieselvoertuigen doorgevoerd. Bovendien is het normale BTW-tarief van 20,5 pct. tot 21 pct. opgetrokken.

Wordt de weerslag van die belastingwijzigingen uitgeschakeld, dan zou de inflatie, net als in 1994 en 1995, naar raming op ongeveer 1,5 pct. uitkomen. In België zijn de prijzen aldus reeds bijna drie jaar nagenoeg stabiel.

GRAFIEK 12 — INFLATIE EN HAAR DETERMINANTEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

Bronnen : MEZ, INR, NBB.

Dit resultaat is in verband te brengen met de stabiliteit van de loonkosten per eenheid product sinds 1994, die sterk contrasteert met de forse groeipercentages in de periode 1989-1993. De stabiele loonkosten zijn vooral het gevolg van het gevoerde beleid inzake arbeidskosten, dat hieronder gedetailleerder wordt besproken.

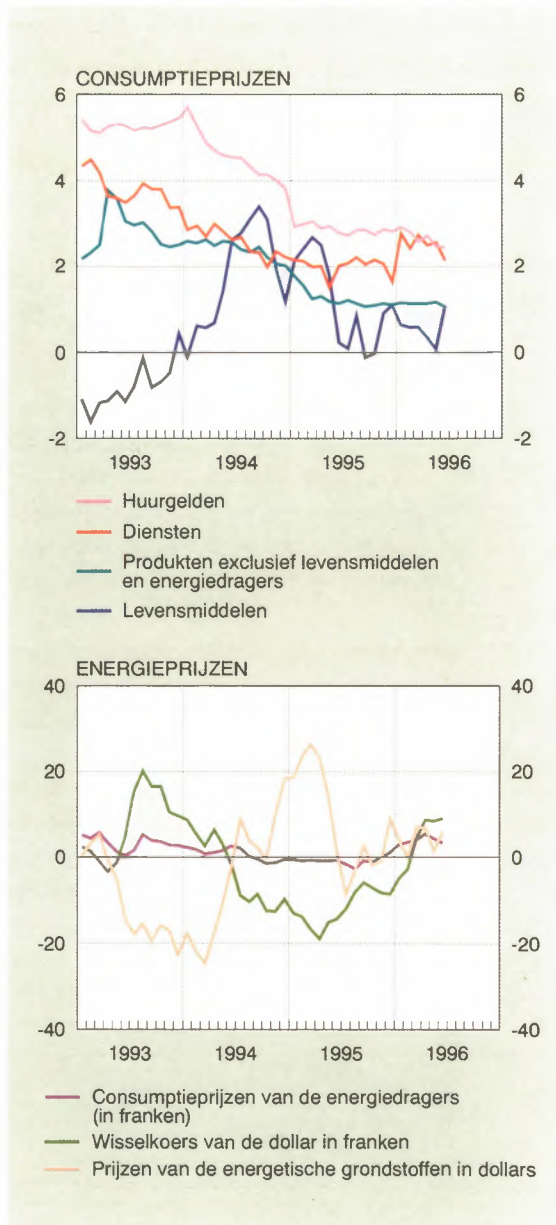
De beheersing van de inflatie werd mede in de hand gewerkt door de zeer gematigde schommelingen van de invoerprijzen in Belgische franken. Vanwege het hoge aandeel, in de invoer, van voor de export bestemde intermediaire inputs, is de algemene ontwikkeling van de prijzen van ingevoerde goederen en diensten niet volkomen representatief voor het prijsverloop van de in de particuliere consumptie vervatte invoer. Toch kan men eruit afleiden dat de prijzen van de voor de particuliere consumptie bestemde ingevoerde goederen en diensten in de periode 1990-1993 aanmerkelijk zijn gedaald en nadien nauwelijks zijn toegenomen. Die dalingen doen zich — gelet op de ruime time lags tussen het verloop van de invoerprijzen en van de inflatie — nog steeds voelen in het inflatietempo. Tot in 1995 werden de in franken luidende invoerprijzen onder meer gedrukt doordat de gewogen gemiddelde wisselkoers in waarde steeg als gevolg van de stabiliteit van de frank ten opzichte van de Duitse mark. In 1996 daarentegen zou de depreciatie van de gewogen gemiddelde wisselkoers, met naar raming 2 pct. voor het jaar in zijn geheel, de invoerprijzen in franken enigszins doen stijgen, zonder daarom het gunstige effect van de voorbije zes jaar teniet te doen.

De hierboven vermelde kostenelementen werken op verschillende wijze in op de respectieve goederencategorieën, op de diensten en op de huur, zodat deze bestanddelen van het consumptieprijs-indexcijfer zich doorgaans uiteenlopend ontwikkelen.

De consumptieprijzen van energiedragers bleven de voorbije drie jaar zogoed als stabiel doordat de schommelingen van de wereldmarktprijzen nagenoeg volledig werden gecompenseerd door die van de dollarkoers, dat is de koers van de valuta waarin energiedragers op de wereldmarkt worden genoteerd. Sedert begin dit jaar is het deelindexcijfer van de energieprijzen opgelopen vanwege tijdelijk hogere wereldmarktnoteringen, de sterkere dollar en

GRAFIEK 13 — CONSUMPTIEPRIJZEN : BESTANDELEN

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende periode van het voorgaande jaar)

Bronnen : HWWA, MEZ, NBB.

tevens de reeds vermelde verhoging van de indirecte belastingen.

De levensmiddelen vertonen sinds een jaar — een forse prijsstijging voor groenten en fruit bij het begin van het jaar door de barre weersomstandigheden buiten beschouwing gelaten — een zeer beperkte prijsverhoging.

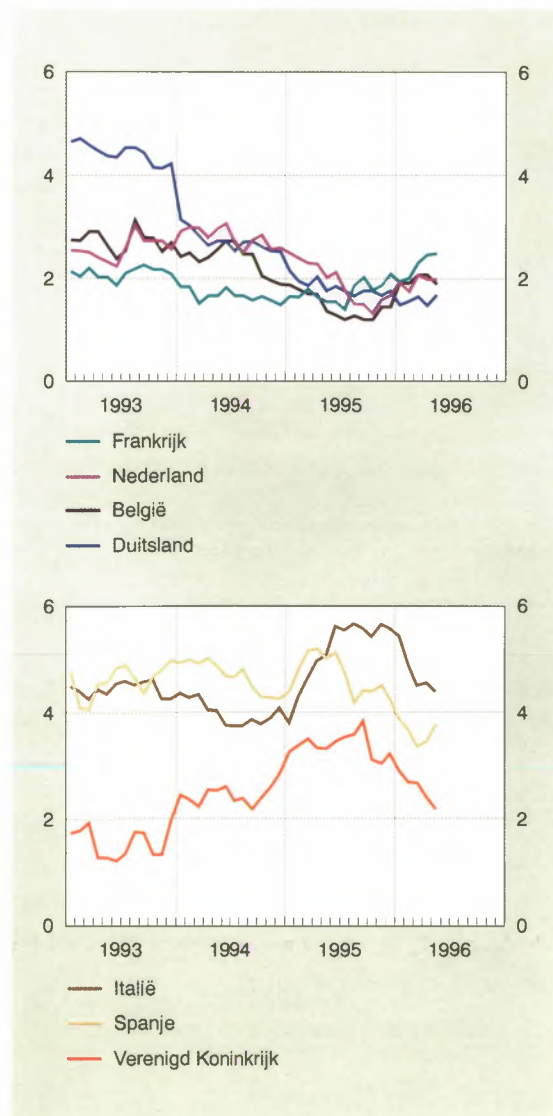
Dat geldt eveneens voor de goederen exclusief levensmiddelen en energiedragers, waar-

voor het prijsstijgingstempo reeds sedert meer dan een jaar op ongeveer 1,2 pct. ligt. De gematigde ontwikkeling van de invoerprijzen werkt in deze goederencategorie sterk door en de loonkosten per eenheid produkt verlopen er waarschijnlijk nog gunstiger dan gemiddeld in de Belgische economie doordat de produktiviteit er sterker toeneemt. Door de verhoging van het BTW-tarief komt die kostendaling evenwel niet volledig tot uiting in het prijsverloop.

Het prijsstijgingstempo van de diensten versnelde van 2 pct. in 1995 tot 2,5 pct. in het eerste halfjaar van 1996. Debet daaraan zijn de

GRAFIEK 14 — INTERNATIONALE VERGELIJKING VAN DE CONSUMPTIEPRIJZEN

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bron : EC.

verhoging van het BTW-tarief en de invoering van een accijnscompenserende heffing op dieselvoertuigen.

De huurgelden daarentegen zijn in diezelfde periode trager gestegen, namelijk met 2,7 pct. tegen 2,9 pct. in 1995. De verklaring hiervoor moet wellicht worden gezocht in de huurwet waardoor de ten einde lopende negenjaars contracten verplicht met een jaar werden verlengd, met blokkering van de huurgelden. Het stijgingstempo werd tevens laag gehouden doordat het gezondheidsindexcijfer dient te worden gehanteerd als referentiegegeven voor de indexering van de huurgelden. Het gezondheidsindexcijfer, dat wordt verkregen door uit het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen het prijsverloop van tabak, alcohol, benzine en diesel te weren, steeg trager dan het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen.

Ondanks de invloed van de verhoging van de indirecte belastingen op het inflatiepeil handhaaft België zich nog steeds, en dit sedert verscheidene jaren, in de groep van de EU-lidstaten met de laagste inflatie.

Kosten

De loonkosten per werknemer in de bedrijven zouden in 1996 met nauwelijks 1,6 pct.

toenemen, dat is het laagste percentage sinds 1988. Verschillende elementen liggen aan die trage groei ten grondslag.

Vooreerst wordt het verloop van de loonkosten beïnvloed door de automatische koppeling van de lonen aan het indexcijfer van de consumptieprijzen. Die indexering gebeurt sinds 1994 op basis van het gezondheidsindexcijfer. Dit jaar zou dat referentie-indexcijfer naar raming met slechts 1,6 pct. toenemen. Het effect van de indexering op de loonkosten zou daar nog iets onder liggen vanwege de verdragingsmechanismen die in de indexeringsprocedures zijn ingebouwd.

De reële loonstijgingen zouden beperkt blijven tot de zogeheten wage drift, aangezien ter uitvoering van de in het globaal plan vervatte maatregelen iedere overeenkomst of ieder besluit tot reële verhoging voor de periode 1995-1996 verboden is, behalve verhogingen wegens anciënniteit of promotie.

Bovendien zou de gemiddelde bijdragevoet van de sociale werkgeversbijdragen verder afnemen, als gevolg van diverse maatregelen om de arbeidskosten voor bepaalde doelgroepen te verminderen. Het betreft hier voornamelijk de Maribel-operatie ten voordele van de exportgerichte bedrijfstakken, de bijdrageverlichting voor de lage lonen en het voordeelbanenplan.

TABEL 5 — LOONKOSTEN IN DE BEDRIJVEN¹

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	1993	1994	1995	1996 r
Bezoldiging per werknemer voor een volledig arbeidsjaar	4,1	2,3	2,5	1,6
Verhoging ten gevolge van :				
Sociale-zekerheidsbijdragen van de werkgevers	0,1	-0,1	-0,1	-0,3
Indexeringen	2,6	1,4	1,5	1,4
CAO-loonstijgingen	0,9	1,4
Wage drift	0,5	0,5	0,5	0,5
Overige factoren ²	-0,8	0,6	...
Productiviteit per werknemer voor een volledig arbeidsjaar	1,1	2,3	2,1	1,9
Loonkosten per eenheid produkt³	2,9	...	0,4	-0,2

Bronnen : INR, NBB.

¹ Privé- en overheidsbedrijven.

² Deze rubriek omvat de buiten de collectieve arbeidsovereenkomsten toegekende loonstijgingen op het niveau van de bedrijven, de discrepantie tussen de geraamde en de werkelijke loonindexeringen en vergissingen en weglatingen.

³ Per eenheid toegevoegde waarde, tegen vaste prijzen, in de sector van de bedrijven.

TABEL 6 — LOONKOSTEN PER WERKNEMER EN PER EENHEID PRODUKT IN DE BEDRIJVEN IN NATIONALE VALUTA'S

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	Loonkosten per werknemer			Productiviteit			Loonkosten per eenheid produkt		
	1994	1995	1996 r	1994	1995	1996 r	1994	1995	1996 r
België	2,3	2,5	1,6	2,3	2,1	1,8	...	0,4	-0,2
Duitsland	3,5	3,4	3,7	4,0	2,4	1,7	-0,5	1,0	2,0
Frankrijk	1,6	1,8	2,8	3,1	1,3	1,6	-1,5	0,5	1,2
Nederland	2,5	2,6	1,8	2,9	1,6	0,8	-0,4	1,0	1,0
Drie voornoemde handelspartners ¹	2,7	2,8	3,2	3,6	1,9	1,6	-0,8	0,8	1,6

Bronnen : OESO, NBB.

¹ Weging op grond van de respectieve aandelen in het gezamenlijke BBP van 1995 (hetzij 55,3 pct. voor Duitsland, 35,5 pct. voor Frankrijk en 9,1 pct. voor Nederland).

De geringe toename van de loonkosten per werknemer zou samengaan met een produktiviteitsstijging ten belope van 1,9 pct., zodat de loonkosten per eenheid produkt in 1996 voor het derde opeenvolgende jaar vrijwel onveranderd zouden blijven.

De internationale concurrentiepositie van België wordt vooral beïnvloed door de loonkosten, aangezien de meeste andere kostencomponenten gelijke tred houden met die van de voornaamste handelspartners. De drie buurlanden zijn in dat opzicht de beste referentiezone, gezien het belang van hun handel met België en het feit dat zij tot dezelfde zone van monetaire stabiliteit behoren. Het ontwerp van kaderwet dat de regering bij het parlement heeft ingediend, bepaalt dan ook dat het verloop van de loonkosten per werknemer dient te worden afgestemd op het — met hun respectieve BBP's gewogen — gemiddelde van die groep van landen. Vergelijkt men de ramingen voor 1996 voor België met de OESO-prognoses voor de partners, dan blijkt dat de toename van de loonkosten per werknemer in België, net als in 1994 en 1995, onder dat gemiddelde ligt. Aan het begin van de jaren negentig waren de loonkosten daarentegen heel wat sneller gestegen dan gemiddeld bij de buurlanden.

Aangezien de produktiviteit zich in België in gelijke mate ontwikkelt met die in de drie buurlanden als geheel, zouden ook de loonkosten per eenheid produkt in 1996 gunstiger evolueren dan het gemiddelde bij de partners.

Inkomens

Het verloop van het beschikbare inkomen van de particulieren zou in 1996 aansluiten bij de reeds tijdens de vorige twee jaren vastgestelde tendens. Dat inkomen zou opnieuw trager groeien dan het nationale inkomen, zodat het door de particulieren verworven relatieve aandeel van het nationale inkomen verder zou slinken. In 1996 zou dat aandeel minder dan 74 pct. bedragen, terwijl het in 1993 nog bijna 80 pct. uitmaakte. Rekening houdend met het verloop van de consumptieprijzen, zou de koopkracht van de gezinnen, die in 1995 licht toenam, in 1996 met 0,4 pct. krimpen.

Het arbeidsinkomen zou met slechts 1,5 pct. groeien, tegen 2,8 pct. in 1995. Die vertraging houdt deels verband met het werkgelegenheidsverloop. Voorts zijn de CAO-loonsverhogingen voor het tweede opeenvolgende jaar bevroren. Het matigingseffect dat die maatregel in 1996 blijft uitoefenen op het verloop van de bezoldigingen wordt, in de ondernemingen, versterkt door de hierboven vermelde verminderingen van de sociale werkgeversbijdragen en, bij de overheid, door een geringere aanpassing van de salarisschalen en vooral door het uitstellen, tot begin 1997, van de uitbetaling van de jaareindepremie voor het personeel van de federale overheid en de Franstalige Gemeenschap.

Het inkomen uit vermogen, dat voor de particulieren het andere belangrijke bestanddeel

TABEL 7 — INKOMENS VAN DE VERSCHILLENDE SECTOREN TEGEN WERKELIJKE PRIJZEN

	Procenten van het bruto nationale inkomen	Jaarlijkse veranderingspercentages				Procenten van het bruto nationale inkomen
	1993	1994	1995	1996 r	1996 r	
1. Particulieren :						
Bruto primair inkomen	87,5	2,5	2,1	1,5	82,8	
Arbeidsinkomen	65,4	3,2	2,8	1,5	62,7	
Inkomen uit vermogen	22,1	0,7	0,1	1,5	20,1	
Lopende overdrachten ¹	-8,1	18,3	3,9	1,5	-9,0	
Beschikbaar inkomen	79,4	0,9	1,9	1,5	73,7	
p.m. Tegen vaste prijzen ²		-1,4	0,4	-0,4		
2. Vennootschappen :						
Beschikbaar inkomen	10,3	11,2	9,1	5,0	11,7	
3. Overheid :						
Beschikbaar inkomen	9,5	26,8	13,0	9,5	13,3	
4. Buitenland :						
Beschikbaar inkomen	1,2	18,4	-21,4	31,6	1,3	
5. Bruto nationaal inkomen	100,0	5,0	3,7	3,2	100,0	

Bronnen : INR, NBB.

¹ Het betreft nettobedragen, dat wil zeggen het verschil tussen de van andere sectoren ontvangen overdrachten en de aan andere sectoren gestorte overdrachten.

² Deze gegevens zijn gedeleeerd aan de hand van de deflator van de particuliere consumptie.

van het primaire inkomen uitmaakt, zou in 1996 ietwat krachtiger groeien en het stijgingstempo van het arbeidsinkomen evenaren. De dividenden en de netto-inkomens uit vastgoedbezit zouden opnieuw de twee groeipolen vormen. De eerstgenoemde zouden met een vertraging van een jaar de voortzetting weerspiegelen van de verbetering van de ondernemingsresultaten in 1995. De laatstgenoemde zouden profijt trekken van de rentedaling die zorgt voor een verlichting van de aan de onroerende inkomens toegerekende hypotheeklasten. De rentedaling zou evenwel de opbrengst van de vastrentende activa blijven drukken. Dat neerwaartse effect zou echter minder spelen dan in 1995 omdat het, voor de lange-termijnactiva, ruimschoots zou worden gecompenseerd door een volumetoename. In 1995 vertoonden de particulieren immers een uitgesproken voorkeur voor beleggingen voor meer dan een jaar. Zij tekenden dan ook in op talrijke obligatie-uitgiften waarvan de eerste coupons in de loop van dit jaar hun vervaldatum bereiken.

De toename van de netto-overdrachten van de particulieren, die in mindering komen van

hun primaire inkomen, zou heel beperkt blijven. Dat zou vooral merkbaar zijn bij de overdrachten aan de overheid, waarvan het stijgingstempo zou worden afgeremd door de zwakke groei van de arbeidsinkomens en door de vermindering van de werkgeversbijdragen.

De overdrachten zijn slechts één van de determinanten van het beschikbare inkomen van de particulieren. Zij bepalen echter in veel grotere mate het verloop van het beschikbare inkomen van sommige andere sectoren. Dat geldt uiteraard voor de rest van de wereld die een — overigens zeer beperkt — deel van het Belgische nationale inkomen uitsluitend in de vorm van overdrachten ontvangt. Door de stortingen van België aan de Europese Unie in het kader van de vierde-middelenbron zouden die overdrachten in 1996 fors toenemen.

Het stijgingstempo van het beschikbare inkomen van de overheid — waarvan de ontvangsten en uitgaven in hoofdstuk 5 uitvoeriger worden besproken — wordt ook sterk beïnvloed door het verloop van de overdrachten afkomstig van de andere sectoren. Die overdrachten

zouden zich in 1996 stabiliseren, maar die verdragingsfactor zou ten dele worden gecompenseerd door de verhoging van de indirecte belastingen, die ook deel uitmaken van het beschikbare overheidsinkomen, en door de geslonken financieringslasten van de overheids-schuld, die op dat inkomen wegen.

Omstreeks dit tijdstip is er nagenoeg geen enkele rechtstreekse indicator voorhanden die het inkomensverloop weergeeft van de derde grote binnenlandse sector, namelijk de vennoot-

schappen. Dat verloop dient dan ook grotendeels op indirecte wijze te worden afgeleid, namelijk door van het geraamde nationale inkomen de respectievelijk door de andere sectoren verworven aandelen af te trekken. Daaruit blijkt dat het beschikbare inkomen van de vennootschappen trager zou gaan groeien, hoewel nog sneller dan het nationale produkt. In dit stadium van de economische cyclus lijkt dat een plausible ontwikkeling, rekening houdend met de forse winststijgingen die de vennootschappen reeds in 1994 en 1995 konden optekenen.

5. OVERHEIDSFINANCIËN

Het sedert 1993 gevoerde saneringsbeleid en de daling van de rentetarieven hebben ervoor gezorgd dat de netto financieringsbehoefte van de overheid teruggelopen is van 7,5 pct. van het BBP in 1993 tot 4,1 pct. in 1995. Ondanks een nog vrij geringe economische groei is in 1996 een nieuwe stap gezet in de gezondmaking van de overheidsfinanciën: dankzij de maatregelen en de afgenomen rentelasten zou het overheidstekort verminderen tot 3,1 pct., een peil dat dicht in de buurt ligt van het streefcijfer van de regering.

Ontvangsten

Uitgedrukt in procenten van het BBP zouden de fiscale en parafiscale ontvangsten, die in 1994 fors toenamen en in 1995 constant bleven, in 1996 slechts licht stijgen.

De inkomens uit arbeid, die doorgaans zwaarder worden belast dan de overige inkomens, zouden opnieuw trager groeien dan het BBP. De negatieve weerslag daarvan op het verloop van de totale fiscale en parafiscale ontvangsten zou evenwel worden gecompenseerd door de positieve gevolgen van zowel de saneringsmaatregelen als verschuivingen in de tijd bij de inning van de ontvangsten.

De maatregelen behelzen in hoofdzaak een verhoging van de belasting op de consumptie van goederen en diensten. Het BTW-tarief is op 1 januari immers opgetrokken van 20,5 naar 21 pct. (een verhoging die ten dele geneutraliseerd is door BTW-verlagingen voor de bouw van sociale en daarmee gelijkgestelde woningen), de accijnzen op benzine zijn in de hoogte geëen en voor dieselloertuigen is een accijnscompenserende heffing ingevoerd. Voorts is het tarief van de roerende voorheffing op rente-inkomens op 1 januari van 13,39 op 15 pct. gebracht. Ook de totale aanslagvoet voor arbeidsinkomens zou enigszins toenemen: het feit dat de werkgeversbijdragen op voornamelijk lage lonen verder zijn verlaagd, zou niet opwegen tegen het opwaartse effect dat uitgaat van de niet-indexering van de meeste belastingschalen (een maatregel die sedert 1993 van kracht is) en van de aanpassing van de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid.

Ook verschuivingen in de tijd zouden, in hun geheel beschouwd, een licht positief effect sorteren op het verloop van de in 1996 geënde ontvangsten. Zo wordt de belasting op de pensioenen vanaf dit jaar meer als bedrijfsvoorheffing geëind en minder via inkohiering. Bovendien ondergaan de BTW-ontvangsten de gunstige weerslag van het factureringssuitstel dat zich eind vorig jaar voordeed en dat verband hield met de verlaging, vanaf 1 januari 1996, van de BTW-tarieven voor bepaalde woningen. De ontvangsten uit onroerende voorheffing, die in

TABEL 8 — FISCALE EN PARAFISCALE ONTVANGSTEN VAN DE GEZAMENLIJKE OVERHEID

(procenten van het BBP)

	1993	1994	1995	1996 r
Inhoudingen die hoofdzakelijk op de arbeidsinkomens wegen	27,7	27,9	27,8	27,5
Personenbelasting ¹	12,2	12,7	12,7	12,8
Sociale-zekerheidsbijdragen	15,6	15,2	15,1	14,7
Belasting op de bedrijfswinsten ²	2,1	2,4	2,7	2,9
Inhoudingen op de andere inkomens en op het vermogen ³	3,1	3,4	3,5	3,3
Belastingen op goederen en diensten	12,0	12,4	12,1	12,5
Fiscale en parafiscale ontvangsten	44,9	46,1	46,1	46,2

Bronnen: INR, NBB.

¹ Bedrijfsvoorheffing, voorafbetalingen, inkohieringen, opcentiemen op de personenbelasting en bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid.

² Voorafbetalingen, inkohieringen en roerende voorheffing.

³ Hoofdzakelijk roerende voorheffing van de particulieren, onroerende voorheffing (inclusief opcentiemen), successie- en registratierechten.

1995 ongewoon hoog lagen doordat de bij de inkohiering opgelopen vertraging werd wegge- werkt, zouden daarentegen aanmerkelijk terug- lopen.

Door de wijziging in de verdeling van het nationale inkomen, de maatregelen en de ver- schuivingen zouden de belastingen op goederen en diensten en, in mindere mate, die op de ondernemingswinsten al bij al, en uitgedrukt in procenten van het BBP, in de hoogte gaan. De inhoudingen op de inkomens uit arbeid en die op de andere inkomens en op het vermogen zouden daarentegen teruglopen.

De vermeerdering, ten slotte, van de niet- fiscale en niet-parafiscale ontvangsten met 0,3 procentpunt van het BBP vindt haar oor- sprong in de verschuiving, van 1995 naar 1996, van bepaalde ontvangsten, met name vanwege de Nationale Loterij, alsook in de toename van de stortingen van de Bank aan de Schatkist, ten gevolge van de uit een arbitrage van goud tegen vreemde valuta's resulterende rente-opbrengsten.

Uitgaven exclusief rentelasten

De uitgaven ongerekend rentelasten zou- den, uitgedrukt in procenten van het BBP, voor het derde jaar op rij krimpen en teruglopen van 43,2 pct. in 1993 tot 42,2 pct. in 1996. De teruggang in 1996, met 0,4 procentpunt, zou uitsluitend in de federale uitgaven terug te vin- den zijn.

Tegen vaste prijzen zouden de uitgaven ex- clusief rentelasten van de gezamenlijke overheid

met slechts 0,2 pct. toenemen, wat aanmerkelijk trager is dan in de voorbije jaren.

Dat die uitgaven vrijwel stabiel blijven, komt niet enkel doordat de verschillende uitga- vencategorieën strikt in de hand worden gehou- den; ook andere, meer specifieke factoren spe- len een rol. De toename van de bezoldigingen naar aanleiding van de algemene herziening van de salarisschalen en die van de pensioenen van het overheids personeel die er via het perekwa- tiemechanisme mee samenhangt, zouden im- mers veel geringer uitvallen dan tijdens de voor- gaande jaren. Bovendien zou het indexerings- mechanisme, dat gebaseerd is op de overschrij- ding van een spilindexcijfer, de lonen en de vervangingsinkomens met niet méér dan 1,2 pct. op jaarbasis doen stijgen, terwijl het indexcijfer van de consumptieprijzen met 2 pct. zou toe- nemen. Daarnaast wordt de uitbetaling van de jaareindepremie aan het personeel van de fede- rale overheid en de Franstalige Gemeenschap naar begin 1997 verschoven. Overigens zouden de overheidssubsidies aan de NMBS en de Post, na een forse toename in 1995, worden terug- geschroefd en zou de brutovorming van vast kapitaal in 1996 teruglopen als gevolg van de verkoop van gebouwen van de federale over- heid. De opbrengst van dergelijke verkopen wordt in de nationale rekeningen immers niet als een ontvangst maar als een desinvestering beschouwd.

De stortingen aan de Europese Unie daar- entegen zouden dit jaar fors toenemen, meer bepaald omdat de bijdrage vorig jaar geredu- ceerd werd vanwege het overschot op de Eu- ropese begroting.

TABEL 9 — ONTVANGSTEN, UITGAVEN EN FINANCIERINGSBEHOEFTE VAN DE OVERHEID

(procenten van het BBP)

	1993	1994	1995	1996 r
Fiscale en parafiscale ontvangsten	44,9	46,1	46,1	46,2
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten	1,7	1,7	1,4	1,7
Uitgaven exclusief rentelasten	43,2	42,9	42,6	42,2
Saldo exclusief rentelasten	3,3	4,9	5,0	5,6
Rentelasten	10,8	10,1	9,1	8,7
Netto financieringsbehoefte	-7,5	-5,1	-4,1	-3,1

Bronnen : INR, NBB.

Primair surplus, rentelasten en netto financieringsbehoefte

Dankzij zowel de stijging van de ontvangsten als de beperking van de uitgaven exclusief rentelasten zou het primaire overschot in 1996 oplopen tot 5,6 pct. van het BBP, dat is 0,6 procentpunt meer dan vorig jaar en 2,3 procentpunten meer dan drie jaar geleden.

De rentelasten zouden, in procenten van het BBP en na de aanmerkelijke daling van de twee voorbije jaren, nog met 0,4 procentpunt krimpen tot 8,7 pct., wat ruim 2 procentpunten lager is dan drie jaar geleden. De overheidsrekening trekt immers, net als vorig jaar, ten volle profijt van de rentedaling, al wordt dat effect afgezwakt door de invloed van de financieringsstructuur van het tekort, die dit jaar minder dan in 1995 op de lange termijn is gericht.

De rentebetalingen op driemaands certificaten zouden in 1996 gebeuren tegen een gemiddeld tarief van 3,4 pct., terwijl dat vorig jaar nog 5,1 pct. was. Voor zesmaands certificaten is het gemiddelde rentetarief in dezelfde mate teruggelopen, terwijl de daling voor twaalfmaands certificaten beperkter is gebleven. Op een totaal van meer dan 1.500 miljard fr. aan in omloop zijnde schatkistcertificaten komt dat neer op een winst van bijna 30 miljard fr.

Bovendien is de gemiddelde rente op de uitstaande in franken luidende lange-termijnschuld verder afgenomen. Eind 1995 bedroeg zij 7,8 pct., tegen nog 8,1 pct. een jaar eerder. Dat gunstiger tarief was te danken aan de in 1995 opgetekende omvangrijke lange-termijnemissies in franken tegen gemiddeld 6,7 pct., wat beduidend lager was dan zowel het gemiddelde tarief op de eind 1994 uitstaande schuld als dat op de terugbetalingen in 1995, namelijk 9 pct. Gegeven een uitstaand bedrag van meer dan 6.500 miljard fr., impliceert de daling van de gemiddelde lange rente met 0,3 procentpunt een besparing van bijna 20 miljard fr.

Aangezien de rentelasten niet op transactiebasis maar op kasbasis worden geboekt, ondergaan zij eveneens de invloed van wijzigingen in de financieringsstructuur van het tekort. In 1995 was die structuur ongewoon sterk op de lange termijn gericht en daalde het uitstaande

bedrag aan schatkistcertificaten zelfs met ongeveer 380 miljard fr. Dit jaar zou de financieringsstructuur er evenwel opnieuw traditioneler uitzien, waardoor de rentebetalingen voor 1996 aanzienlijk zwaarder zouden uitvallen.

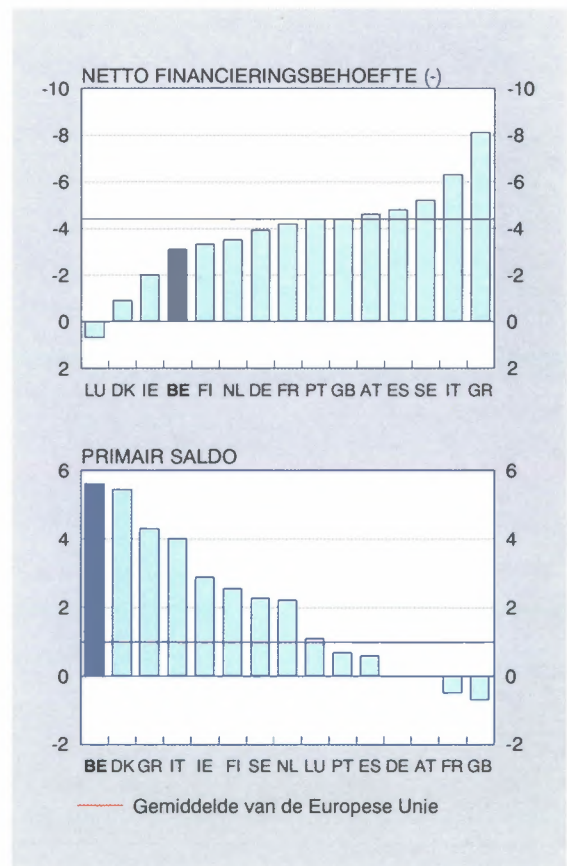
Dankzij de stijging van het primaire overschot en de daling van de rentelasten zou de netto financieringsbehoefte in 1996 opnieuw met 1 procentpunt afnemen tot zowat 3,1 pct. van het BBP, een niveau dat sinds de eerste helft van de jaren zeventig niet meer is bereikt.

Internationale vergelijking

Tien jaar geleden was het Belgische overheidstekort nog 5 procentpunten van het BBP hoger dan het Europese gemiddelde. Sinds 1994 ligt het Belgische tekort echter onder dat gemid-

GRAFIEK 15 — OVERHEIDSFINANCIËN IN BELGIË EN IN DE OVERIGE LANDEN VAN DE EUROPESE UNIE

(procenten van het BBP)

Bronnen : EC, NBB.

delde en dit jaar zou het zelfs 1,3 procentpunt lager uitkomen. Alleen Luxemburg, Denemarken en Ierland laten een gunstiger saldo optekenen.

Aangezien de Belgische overheidsschuld, en derhalve ook de rentelasten, beduidend hoger liggen dan het Europese gemiddelde, vereist die geringere financieringsbehoefte een groter primair surplus. Het Belgische primaire overschot ligt inderdaad 4,6 procentpunten hoger dan het Europese gemiddelde en is, samen met dat van

Denemarken, duidelijk het grootste van de hele Unie.

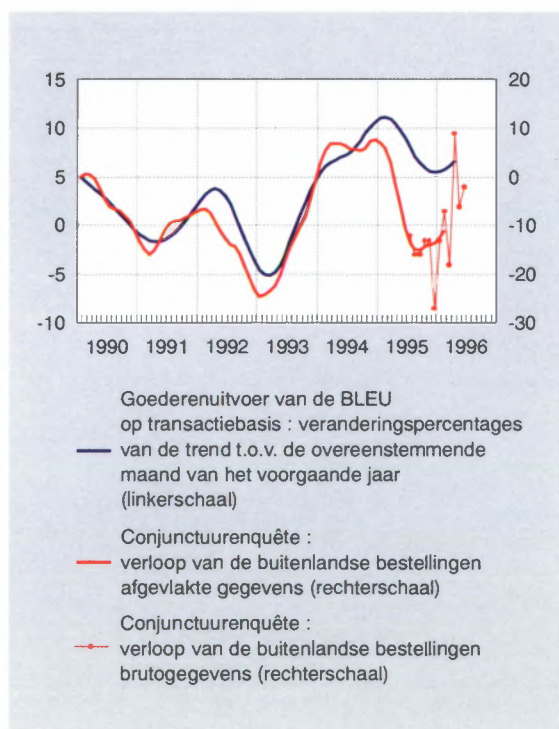
Uitgaande van redelijke hypothesen inzake groei en rente zou het aanhouden van een dergelijk omvangrijk primair overschot een verdere daling mogelijk maken van de sedert 1994 neerwaarts evoluerende schuldquote. Er ontstaat dan immers een aanzienlijk omgekeerd « sneeuwbal-effect » waardoor de overheidsschuld automatisch en in een versneld tempo zal teruglopen.

6. BETALINGSBALANS

Volgens de voorlopige betalingsbalansgegevens voor de eerste vier maanden van 1996 zou er rond de jaarwisseling een einde zijn gekomen aan de vertraging van de groei van de goederen-uitvoer die zich in 1995, ten gevolge van de verslechtering van het conjunctuurklimaat in Europa, had afgetekend.

De trendmatige ontwikkeling van de buitenlandse bestellingen, die vooruitloopt op die van de uitvoergroei, zou zelfs reeds in september 1995 een omslagpunt hebben bereikt. Die verbetering van het conjunctuurklimaat voor de export heeft zich sedert het begin van het jaar ook bij onze belangrijkste handelspartners afgetekend en werd wellicht in de hand gewerkt door de appreciatie, vanaf mei 1995, van de dollar en van bepaalde Europese valuta's. Daarenboven liet de Europese vraag naar auto's, een produkt waarin de uitvoer van de BLEU tamelijk gespecialiseerd is, in de eerste maanden van 1996 een vrij aanzienlijke groei optekenen.

GRAFIEK 16 — TRENDMATIG VERLOOP VAN DE GOEDEREN-UITVOER EN VAN DE BUITENLANDSE BESTELLINGEN

Bron : NBB.

TABEL 10 — GROEI VAN DE UITVOERMARKTEN VAN DE BLEU

(veranderingspercentages naar volume)

	1995	1996 r
Wereldhandel	8,6	6,9
waarvan : handel in fabrikaten	9,9	7,1
Duitsland, Frankrijk en Nederland	5,1	2,9
Overige Westeuropese OESO-landen	8,6	5,3
Angelsaksische OESO-landen	6,1	6,0
Japan	20,9	10,6
Nieuwe industrielanden in Azië	15,3	12,7
Centraal- en Oosteuropese landen	7,7	10,4
Latijns-Amerika	13,1	4,7
Rest van de wereld	14,2	11,5
Groei van de uitvoermarkten van de BLEU ¹	7,2	5,1

Bron : OESO.

¹ Groei van de markten gewogen met de geografische en produktstructuur van de uitvoer naar volume van de BLEU.

De stijging van de buitenlandse vraag naar volume zou in de loop van het jaar moeten versnellen indien, zoals de OESO verwacht, het conjunctuurherstel in onze buurlanden in het tweede halfjaar aan kracht wint. In weerwil van die opleving zou de BLEU-uitvoer, net als de wereldhandel, minder groeien dan in 1995, namelijk met om en bij 4,5 pct. Een dergelijke vertraging, als jaargemiddelde, zou zich in nagenoeg alle delen van de wereld voordoen, met uitzondering van de Angelsaksische landen, waar men een stabilisatie verwacht, en de landen van Centraal- en Oost-Europa, waar de invoer sneller zou toenemen. Die landen hebben echter niet voldoende gewicht in de BLEU-handel om de in de overige zones voorziene vertraging te compenseren. De groei van de afzetmarkten, gewogen aan de hand van de geografische en produktstructuur van de uitvoer van de BLEU, zou 5,1 pct. bedragen of zowat 2 pct. minder dan de toename van de wereldhandel, doordat de grootste stijgingen worden voorzien voor de regio's waarmee de BLEU relatief weinig handel voert, dat wil zeggen de landen van Centraal- en Oost-Europa en de nieuwe industrielanden in Azië; in 1995 was de vraag vanuit de BLEU-afzetmarkten met 7,2 pct. geklommen.

De volumestijging van de invoer zou nauw aansluiten bij die van de uitvoer : enerzijds heeft de export een hoog invoergehalte en anderzijds

verschilt de groei van de binnenlandse vraag in de BLEU niet beduidend van die bij onze handelspartners. De dekkingsgraad naar volume van de BLEU-goederenhandel zou in 1996 dan ook ongewijzigd blijven.

De ruilvoet zou daarentegen enigszins verslechteren. De combinatie van duurdere energieprijzen, uitgedrukt in dollars, en de appreciatie van de dollar tegenover de frank zou de prijzen van de buitenlandse handel immers verder in de hoogte duwen. Daar de BLEU een netto-invoerder van olie is, heeft die toename echter een sterkere weerslag op de invoerprijzen. De gemiddelde prijsstijging zou evenwel beperkt blijven tot zowat 1,5 pct. bij de invoer en 1,3 pct. bij de uitvoer.

Al bij al zou het overschot in de goederenhandel, dat over de eerste vier maanden van

het jaar 127 miljard fr. beliep, over heel 1996 op 265 miljard fr. uitkomen.

De ontwikkeling van de internationale dienstenhandel van de BLEU blijkt minder afhankelijk te zijn van het conjunctuurklimaat. Met uitzondering van het vervoer lieten de handelsstromen in de eerste vier maanden van 1996 een aanmerkelijke groei optekenen. Het totale overschot beliep in die periode 50 miljard fr.; het werd hoofdzakelijk ondersteund door een groter surplus in de verzekeringen en de financiële diensten, die vooral in Luxemburg geconcentreerd zijn.

Rekening houdend met het traditionele surplus in de factorinkomens en het deficit in de overdrachten aan het buitenland bedroeg het lopende overschot van de BLEU in de eerste vier maanden van 1996 250 miljard fr. Op basis

TABEL 11 — BETALINGSBALANS VAN DE BLEU

(saldi in miljarden franken)

	1995		1996	
	Jaar	4de kwartaal	1ste kwartaal	4 maanden v
Lopend verkeer	445	120	182	250
Goederen	260	87	88	127
Diensten	93	25	39	50
Inkomens	188	28	91	116
Lopende overdrachten	-96	-20	-35	-43
Kapitaal- en financieel verkeer	-445	-120	-182	-250
Kapitaalverkeer	6	2	...	n.
Financieel verkeer	-450	-122	-182	n.
Transacties weinig gevoelig voor het monetaire en wisselkoersbeleid ¹ waarvan : directe investeringen	-6	26	45	n.
-15	22	63	n.	
Transacties gevoelig voor het monetaire en wisselkoersbeleid	56	48	-9	n.
waarvan : tegoeden en verplichtingen in franken van niet-ingeze- tenen (netto)	265	-77	171	n.
— overheidseffecten	-42	-22	76	n.
— certificaten	-38	-38	22	n.
— lineaire obligaties	-4	17	54	n.
— tegoeden en verplichtingen bij ingezeten kredietin- stellingen (netto)	308	-55	95	n.
Overheidsschuld in vreemde valuta's	-261	-35	-47	-67
Swapoperaties afgesloten door de NBB	-231	-157	-150	-198
Netto goud- en deviezenreserves van de NBB ²	-8	-5	-22	-24

Bron : NBB.

¹ Directe investeringen en in franken luidende transacties van de overheid, andere dan op effecten. Teken - : kapitaaluitvoer.

² Teken - : vermeerdering van de reserves à contant.

van de momenteel beschikbare gegevens kan het lopende surplus over het hele jaar geraamd worden op 495 miljard fr., of 5,7 pct. van het BBP.

De gedetailleerde gegevens over het kapitaal- en financiële verkeer betreffen enkel het eerste kwartaal van 1996. In die periode werd het aanzienlijke overschot in het lopende verkeer aangevuld met een netto kapitaalvoer van de particuliere sector. Die kapitaalvoer vloeide voort uit, enerzijds, de directe investeringen die, zoals sedert het begin van de jaren tachtig nagenoeg steeds het geval is geweest, aanleiding gaven tot een beduidend surplus en, anderzijds, uit de wijziging van de in franken luidende tegoeden en verplichtingen van niet-ingezetenen. Deze laatsten hebben hun korte-termijnbeleggingen in franken immers opgevoerd, zowel door een vermeerdering van hun nettotegoeden bij ingezeten banken als via netto-aankopen van schatkistcertificaten. Hun belangstelling ging ook uit naar langlopende, door de Belgische Staat uitgegeven effecten. De netto-aankopen van OLO's ter waarde van 54 miljard fr. in het eerste kwartaal kunnen zijn ingegeven door arbitrages ten koste van vergelijkbare Franse effecten waarvan de tarieven in die periode opnieuw tot onder de Belgische waren gezakt. Zij zouden ook het resultaat kunnen zijn van aankopen van OLO's die gepaard gingen met verkopen van

Duitse Bunds teneinde te profiteren van de verkleining van het renteverval tussen die effecten in het vooruitzicht van de toetreding van België tot de EMU.

Uit de beschikbare fragmentarische informatie kan men opmaken dat het financiële verkeer van de particuliere sector in april opnieuw met een netto kapitaalvoer afsloot.

Tegen die achtergrond was het verschil tussen de korte-rentetarieven in franken en in marken gedurende de eerste vier maanden van het jaar gelijk aan nul of zelfs negatief, zodat er praktisch geen ruimte was voor een additionele rentedaling, waarmee men een complementaire uitvoer van kapitaal had kunnen genereren. Om de stabiliteit van de frank ten opzichte van de mark te handhaven, zorgde de Bank bijgevolg via aankopen van vreemde valuta's tegen franken voor het compenserende aanbod van franken op de valutamarkt. Een deel van de aldus verworven deviezen, namelijk 24 miljard fr., werd bij de nettoreserves van de Bank gevoegd; 67 miljard fr. werd aan de Schatkist verkocht voor de terugbetaling van in vreemde valuta's luidende leningen. De overblijvende 198 miljard fr. werd aangewend voor swaps tegen Belgische franken met de ingezeten kredietinstellingen.

7. MONETAIR BELEID

In een relatief rustige internationale omgeving heeft de Bank haar monetaire beleid, dat gericht is op de koppeling van de Belgische frank aan de ankervaluta van het EMS, voortgezet.

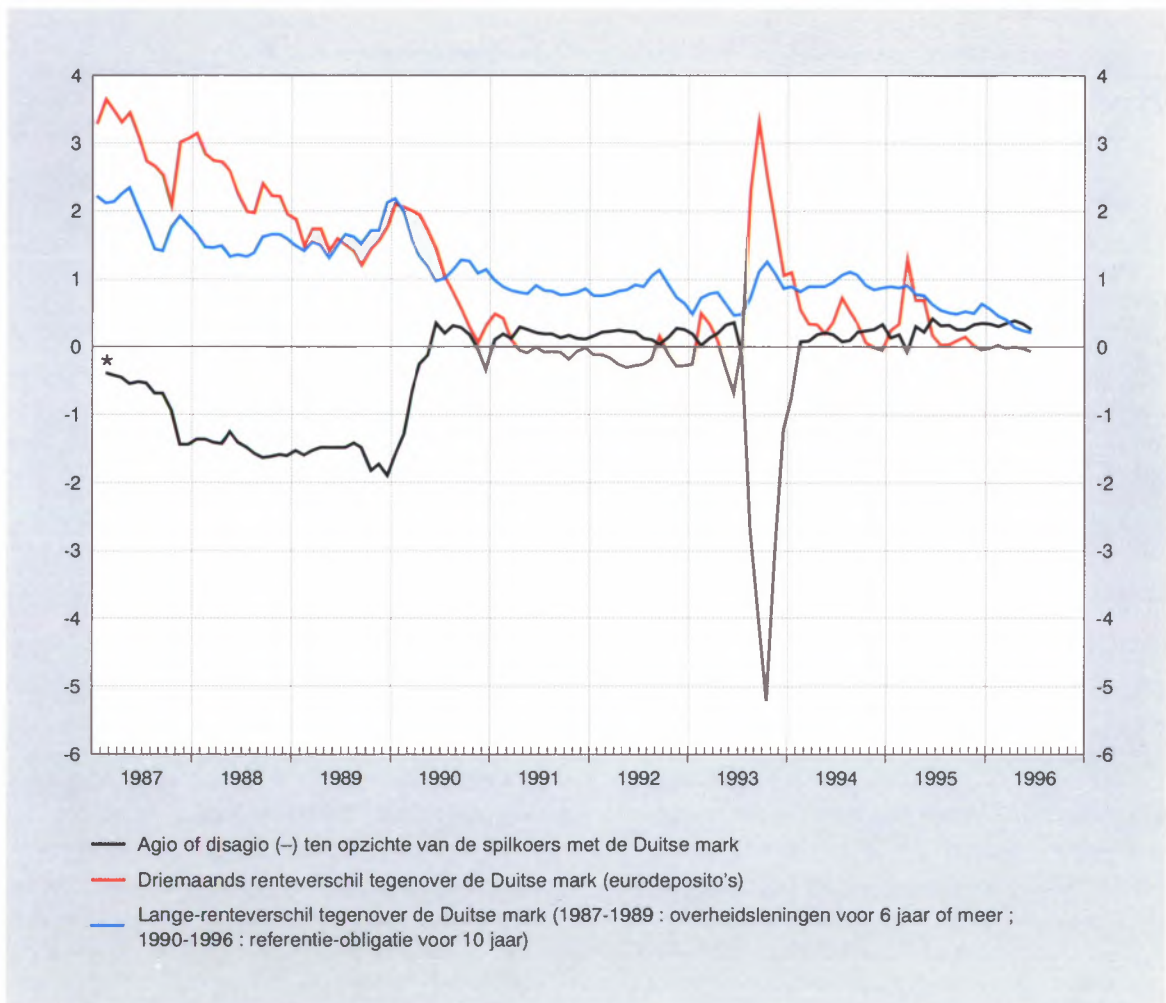
Tijdens de eerste zes maanden van 1996 noteerde de Belgische frank constant boven zijn spilkoers met de Duitse mark en sloten de Belgische geldmarkttarieven zeer nauw aan bij de Duitse. Tevens heeft de Bank vreemde valuta's aangekocht om te voorkomen dat de frank tegenover de Duitse mark in waarde zou stijgen. Een en ander weerspiegelt het vertrouwen van de financiële markten in het gevoerde monetaire

beleid, dat trouwens door stevige economische fundamentals wordt geschraagd, in het bijzonder een zeer omvangrijk overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans, stabiele binnenlandse kosten en prijzen en de verbetering van de overheidsfinanciën.

In de loop van het eerste halfjaar van 1996 heeft de Bank haar rentebeleid verder versoepeld. In lijn met wat de Bundesbank besliste in verband met haar repo-rente, verminderde de Bank in januari en begin februari haar centrale tarief in verschillende stappen van 3,75 pct. eind december 1995 tot 3,3 pct. op 2 februari 1996. Zij verlaagde in dezelfde mate de rente op voorschotten in rekening-courant binnen de kredietlijnen en de tarieven voor de einddagoverschotten.

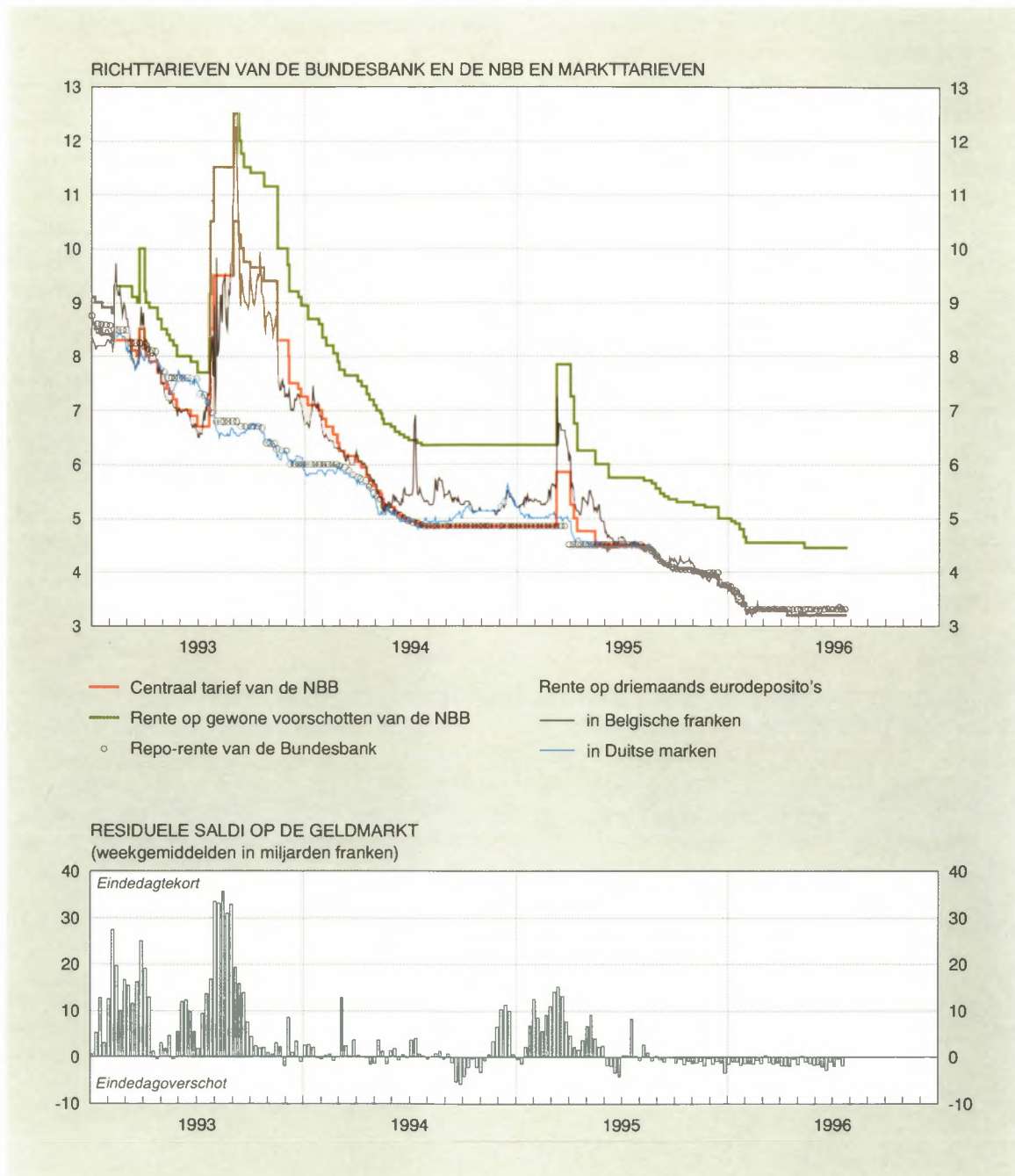
GRAFIEK 17 — WISSELKOERS- EN RENTEVERSCHIL VAN DE FRANK TEN OPZICHT VAN DE DUITSE MARK

(maandgemiddelden, procenten)

Bron : NBB.

* De jongste wijziging van de spilkoers van de Belgische frank ten opzichte van de Duitse mark dateert van januari 1987.

Bron : NBB.

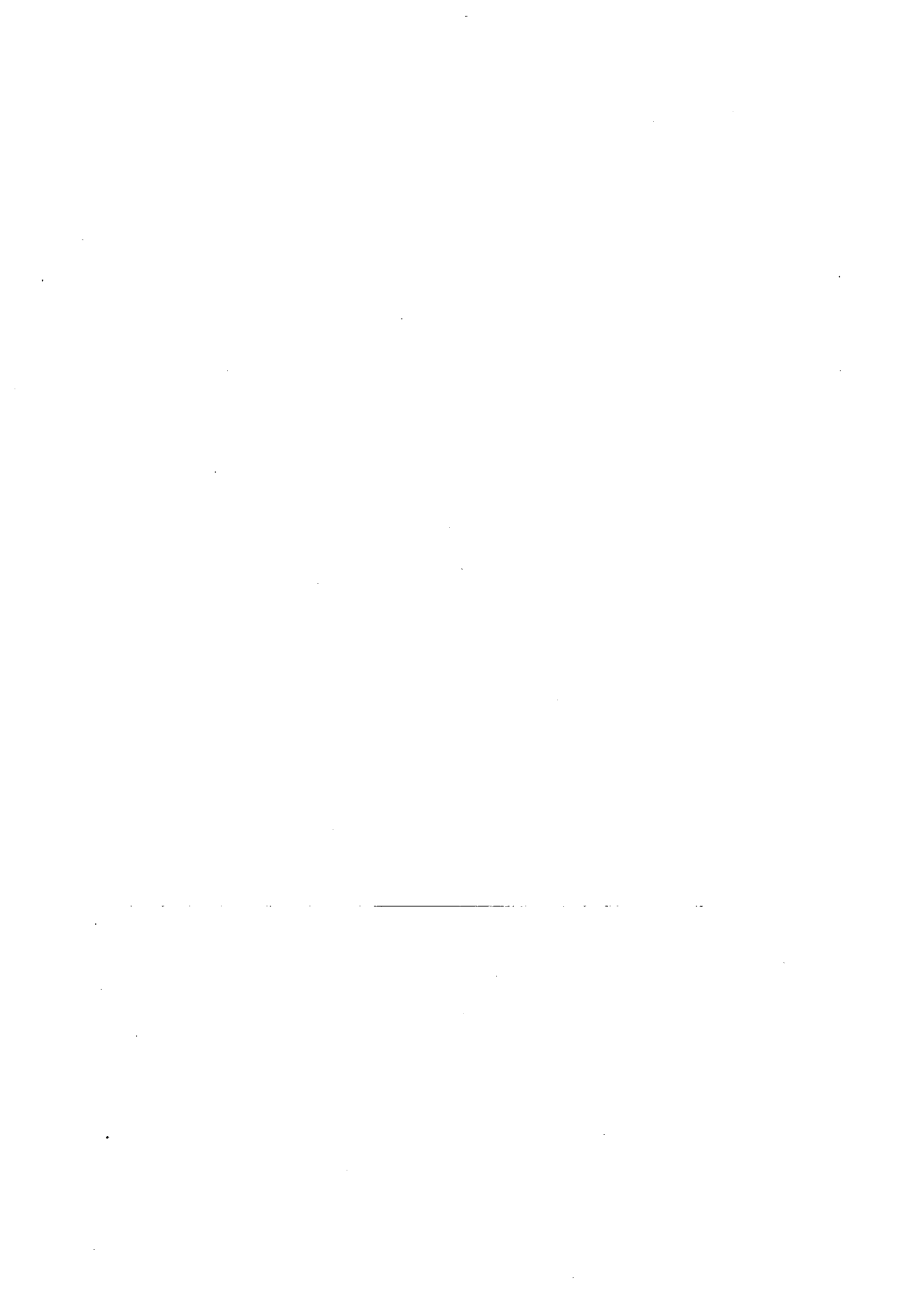
Toen de Bundesbank op 18 april besliste haar disconto- en lombardtarief met 0,5 pct. te verlagen tot respectievelijk 2,5 en 4,5 pct., volgde de Bank die rentebeweging onmiddellijk na. Zij verlaagde haar discontotarieef van 3 tot 2,5 pct., zodat het identiek bleef aan het Duitse. De rente op voorschotten in rekening-courant buiten de kredietlijnen werd met 1 pct. verlaagd van 7 tot 6 pct.

Op 14 mei verminderde de Bank haar centrale tarief met 10 basispunten, van 3,3 tot 3,2 pct., zonder dat de Bundesbank haar repo-rente had gewijzigd. Bewegredenen daartoe waren onder meer de sterke positie van de Belgische frank op de valutamarkten, de dalende tendens van de geldmarktrente en de lage officiële tarieven in sommige andere landen. Ook de voorschottenrente binnen de kredietlijnen en

de HWI-tarieven voor de einddagoverschotten werden met 10 basispunten verlaagd.

Het liquiditeitsbeleid van de Bank was er in de eerste zes maanden van 1996 op gericht kleine einddagoverschotten te creëren om aldus de dalende tendens van de geldmarktrente te bevorderen. Het liquiditeitsverruimende effect van de aankopen van vreemde valuta's werd geneutraliseerd door cessies van deviezen aan de Schatkist — bestemd voor de gedeeltelijke terugbetaling van de deviezenschuld van de Staat — en door valutaswaps tegen Belgische franken.

De lange-termijnrente, die in 1995 terugliep, bleef in het eerste halfjaar van 1996 relatief stabiel. In juni 1996 bedroeg het rendement van de tienjarige referentie-obligatie 6,8 pct., dicht bij het niveau van december 1995. Die stabilisering van de lange rente was het resultaat van twee tegenovergestelde tendensen: een lichte stijging van de lange rente in Duitsland en een verdere versmalling van het lange-renteverschil met Duitsland. Voor tienjarige referentie-obligaties is dit laatste verkleind van meer dan 60 basispunten in december 1995 tot minder dan 25 basispunten in mei en juni 1996.

MEDEDELINGEN

EUROPEES MONETAIR INSTITUUT

Verslag over de « Betalingssystemen in de Europese Unie »

Het Europees Monetair Instituut heeft op 19 juni 1996 een verslag gepubliceerd dat gewijd is aan de « Betalingssystemen in de Europese Unie ». Het werd opgesteld door de diensten van het EMI in samenwerking met de centrale banken van de EU. Het is een vervolg op een vroeger verslag over de betalingssystemen in de twaalf EG-lidstaten, beter bekend als het « *Blue Book* », dat in september 1992 door het Comité van Presidenten van de Centrale Bank van de Lid-Staten van de EEG werd voorgesteld. De tekst en de gegevens van deze tweede uitgave houden rekening met de voornaamste ontwikkelingen die sedertdien zijn opgetreden.

Het « *Blue Book* » bevat een beschrijving van de belangrijkste binnenlandse en grensoverschrijdende vereffeningssystemen voor girale betalingen en effectentransacties in de vijftien lidstaten van de Europese Unie. Ten opzichte van de vorige editie werd elk nationaal hoofdstuk aanzienlijk uitgebreid :

- vooreerst voorziet elk hoofdstuk in een gedetailleerde beschrijving van de bestaande of in ontwikkeling zijnde real-time bruto-vereffeningssystemen, die uiterlijk eind 1997 in elk land operationeel zullen zijn;
- vervolgens worden de operationele aspecten van de systemen voor geldoverdrachten, zowel voor grote als voor detailoperaties, uitvoerig beschreven;
- ten slotte wordt nader ingegaan op de effectenvereffeningstelsels, die steeds nauwere banden vertonen met de vereffeningstelsels voor girale betalingen. Zo worden er mechanismen van « levering tegen betaling » ontwikkeld en wordt in betalingssystemen meer en meer een beroep gedaan op onderpand van effecten.

Na de beschrijving van de vijftien nationale systemen volgt een hoofdstuk dat gewijd is aan de afwikkeling van grensoverschrijdende betalingen. Deze materie heeft de laatste jaren diepgaande wijzigingen ondergaan, vooral vanwege de bezorgdheid om de risico's verbonden aan systemen voor grote betalingen te beperken, en de behoefte van de Europese consumenten aan een efficiëntere uitvoering van grensoverschrijdende detailbetalingen.

Ten slotte bieden individuele landentabellen en een reeks vergelijkende tabellen een statistisch overzicht van de gegevens over betalingssystemen en -instrumenten, gebaseerd op cijfers van 1994. Jaarlijks wordt daarvan een bijwerking uitgegeven in de vorm van een statistisch addendum.

Een exemplaar van het « *Blue Book* » kan worden aangevraagd bij de Nationale Bank van België, dienst Giraal Geldverkeer, de Berlaimontlaan 14, 1000 Brussel (fax : 02/221.31.03). Het is eveneens beschikbaar bij het EMI, op onderstaand adres :

Europees Monetair Instituut
Press Office
Kaiserstraße 29
D-60311 Frankfurt am Main
Fax : 00 49 69 27 22 74 04

Verslag over « De vereisten op statistisch gebied voor monetaire eenwording »

Het Europees Monetair Instituut heeft op 10 juli een rapport gepubliceerd over de verwachte vereisten op statistisch gebied voor het monetaire en valutabeleid in de Derde Fase van de Monetaire Unie. Het verslag is voorbereid door het EMI, met de hulp van de nationale centrale banken van de Europese Unie.

In deze brochure worden vooral de geld- en bankenstatistiek en de betalingsbalansstatistiek behandeld. Op nationaal niveau zijn de centrale banken verantwoordelijk voor of actief betrokken bij de opstelling van die statistieken.

Op EU-niveau draagt het EMI ter zake een belangrijke of een gedeelde verantwoordelijkheid. De centrale banken van alle lidstaten maken bij hun beleidsvoering echter gebruik van een brede waaier van statistieken. Het verslag behandelt eveneens de statistische vereisten voor de Derde Fase in die domeinen waar de Commissie (Eurostat), in samenwerking met het EMI en vooral met de nationale bureaus voor statistiek, een programma ontwikkeld heeft.

De voorbereiding op de Derde Fase vereist, in alle statistische domeinen, een hoge graad van harmonisatie om de opstelling van zinvolle aggregaten voor de zone met een gemeenschappelijke munt mogelijk te maken. Gegeven de tijd die benodigd is om wijzigingen in de statistische rapportage door te voeren, wordt in de brochure opgemerkt dat daar best nu reeds een aanvang mee wordt gemaakt.

De raad van het EMI heeft ook een meer gedetailleerde beschrijving van de statistische vereisten voor de Derde Fase goedgekeurd. Het is in de eerste plaats de bedoeling die beschrijving te gebruiken bij discussies tussen centrale banken — en in sommige gevallen nationale bureaus voor statistiek — en rapporterende instellingen. Het EMI heeft dit gedetailleerde document bezorgd aan de Europese verenigingen van banken.

De brochure « De vereisten op statistisch gebied voor monetaire eenwording » is te verkrijgen bij de Nationale Bank van België, dienst Documentatie, de Berlaimontlaan 14, 1000 Brussel (fax : 02/221.31.63) en is eveneens beschikbaar bij het EMI op bovenstaand adres.

Mededelingen afgesloten op maandag 29 juli 1996.

Drukkerij
VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË
DE BERLAIMONTLAAN 14 - 1000 BRUSSEL
DE DEPARTEMENTSCHEF
M. SALADE

